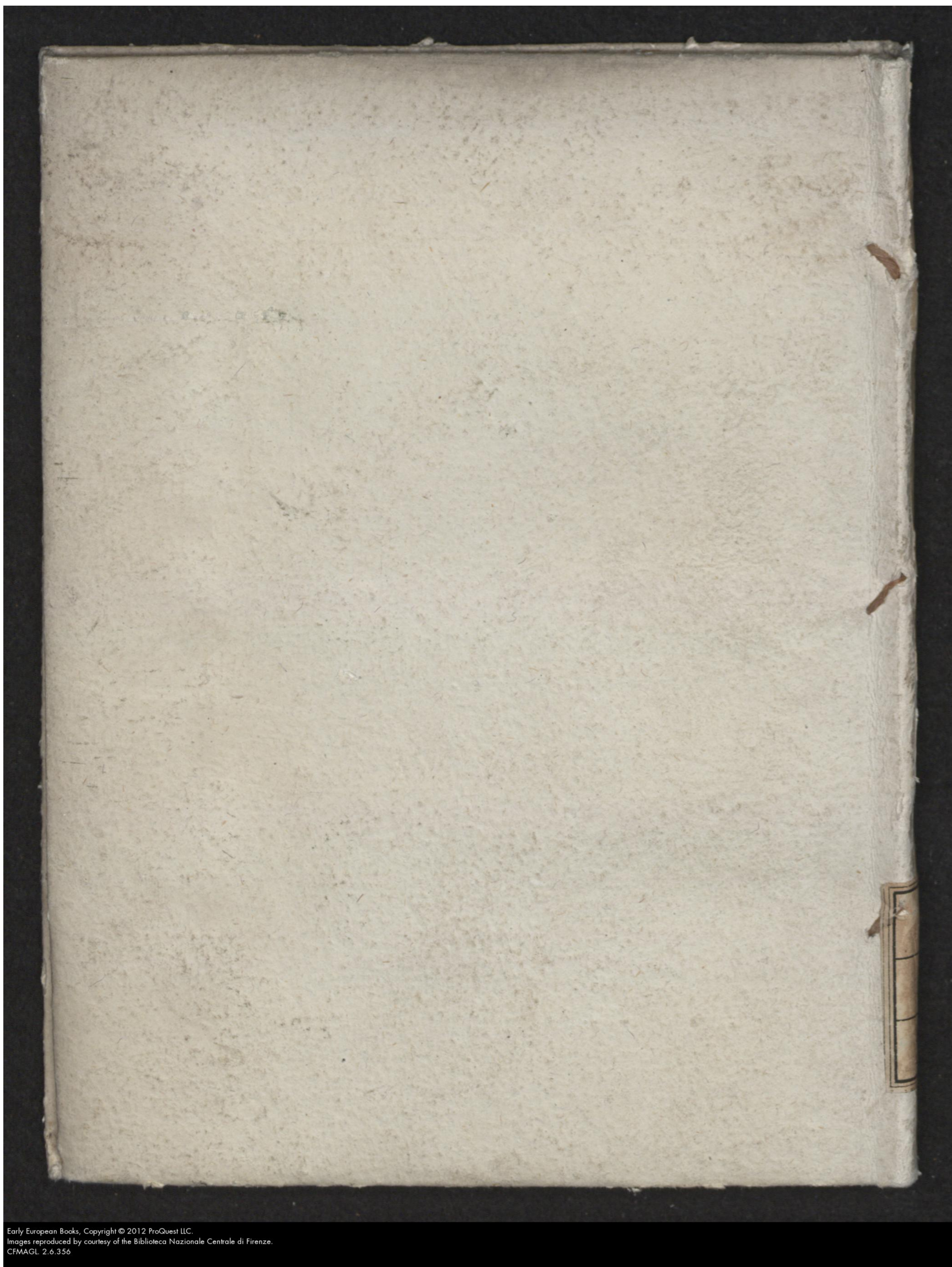
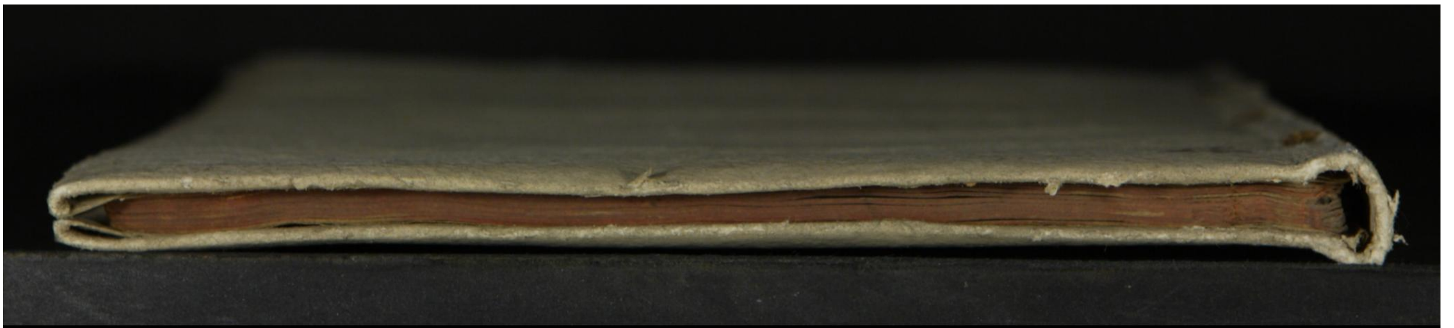
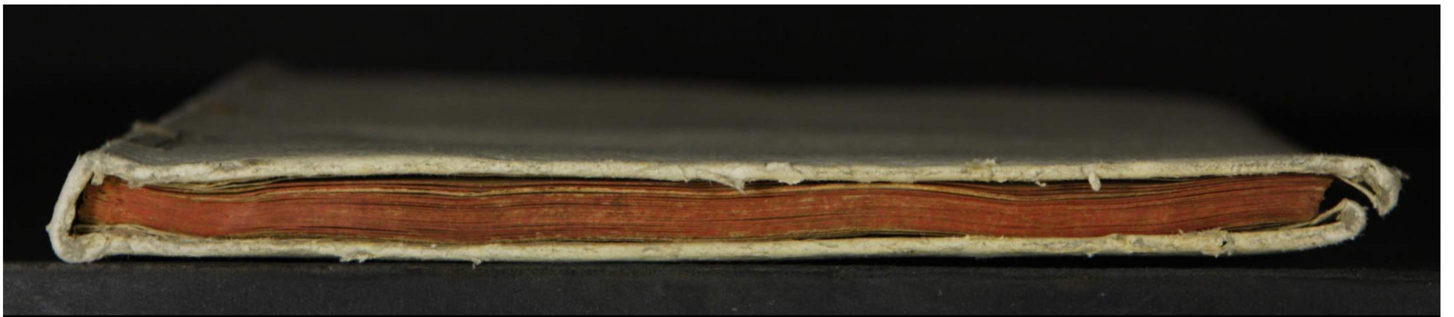
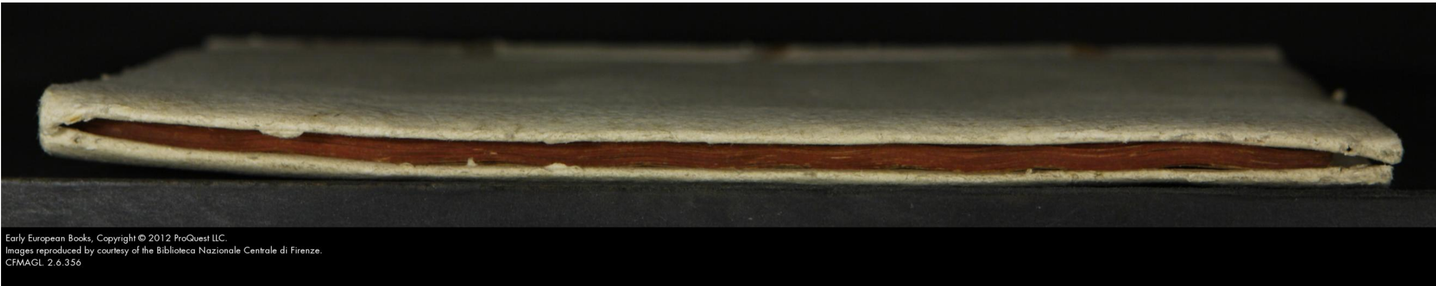
7

XXXIV. Is. CASAVBON. Resp. ad Epist. C
11
6
ON.

Ex legato D: Equitis
Antoni Francisci
de Marmis

m

ISAACI CASAVBONI AD EPISTOLAM ILLVSTR. ET REVERENDISS. *Cardinalis Perronij,* RESPONSIO.

LONDINI
Excudebat IOANNES NORTON,
Serenissimæ Regiæ Maiestatis, in Latinis,
Græcis & Hebraicis Typographus.
AN. CIↃ IↃCXII.

D. THOMAE EDMVNDO SERENISSIMI MAGNAE BRITANNIAE Regis apud Christianissimum *Regem Oratori.*

IS. CASAVBONVS S. D.

Icit tandem propositum nostrum, Vir amplissime, importuna hominum curiositas: per quam neque illi epistolæ quæ isti scribendæ occasionem præbuit, neque item huic, in auctorum suorum scriniis licuit delitescere. Nos quidem

à consilio edendi quàm fuerimus initio & semper deinceps alieni, tute scis optimè, & alij viri graues possint testari: qui id à me quum exigerent, frustra fuerunt. Postea verò quàm vir tantus alienæ cedere voluntati est coactus, nos quoque fecisse idem nemo mirabitur. Etsi autem non eo fine scripta hæc Responsio est, vt in vulgus ederetur: si tamen ij quorum in manus est ventura æquum placidumque animum & ab affectibus liberum attulerint; speramus caussam nullam fore, cur aut nos publicationis, aut ipsos lectionis debeat pœnitere. Cognoscent boni, & publicæ inter populos Christianos concordiæ cupidi; quales fere in vtrisque partibus esse animaduertimus optimum quemque virum, & rerum diuinarum intelligentissimum: habere se sanctissimi sui voti socium, & eum quidem cupidissimum, MAGNAE BRITANNIAE Serenissimum ac potentissimum Regem IACOBVM. Qui licet iure confidat, dictis, scriptis, factis denique hoc se dudum esse assecutum, vt vniuerso Orbi Christiano de sua eximia voluntate possit constare: tamen ne hanc quidem animi sui declarandi occasionem fortè oblatam sibi putauit esse contemnendam. Quis erit ab omni pietatis sensu tam auersus, qui hunc affectum in tanto Principe non exosculetur, non admiretur? Quis tam efferate Barbarus,

qui

qui ſecus interpretetur ? aut qui dubitet, hanc regiam Reſponſionem ex vehementi concordiæ cupiditate eſſe profectam ? Cognoſcent hoc amplius pij & cordati viri, ecquod genus pacis atque concordiæ pijſſimus Rex Eccleſiæ Dei optet ; quibus legibus & conditionibus parata ſit eius Maieſtas facere conuentionem. Ea namque moderatione temperata eſt hæc Reſponſio, vt cum ſtudio defendendæ veritatis, par certet ſtudium ſarciendæ omni honeſta ratione vnitatis. Et eſt omnino hæc Regis mens, hæc firma ſententia ; fruſtra de pace Eccleſiæ cogitare, aut mentionem facere illos, qui hanc cœleſtem bigam & ſolui metuentem, ſoluere atque inuicem ſeiungere non verentur. Fruſtra igitur veritatem dogmatis illos oſtentare, qui aliena omnia maligne interpretando, conſequentias abſurdas ex animi libidine deducendo, & id genus κακεντρεχείας prauis exemplis, charitate, matre vnitatis, deſtitutos ſe eſſe probauerint. Fruſtra & illos charitatis vnitatiſque aurea nomina vſurpare, qui ſinceræ pietatis baſin veritatem noluerint admittere. Præclarè olim B. Hilarius : Specioſum quidem, *ait*, nomen eſt pacis, & pulchra eſt opinio vnitatis ; ſed quis ambigat eam ſolam Eccleſiæ vnicam pacem eſſe, quæ Chriſti eſt ? *Pax Chriſti quam ſolam beatiſſimus hic Pater docet Eccleſiæ probandam ; ea vtique eſt,*

per quam doctrina Christi, quam ipse Apostolos suos, Apostoli primitiuam Ecclesiam docuerunt, sarta tecta manet atque inconcussa. Offerant Serenissimo Regi pacem eiusmodi quorum interest id facere, quique in Ecclesia Christiana principes locos occupare sese postulant: & finita discordia est. Separent ingenuè & candidè à diuinis humana, à pijs superstitiosa, à verè antiquis postnata & recentia, à necessarijs non necessaria, aut minus necessaria: iterum dico, & quanto possum clamore contendens dico, vt omnes exaudiant; per Serenissimum Regem & Ecclesiam Anglicanam, finita discordia est. Porrò perueniendi ad tantum bonum, regia patet via vnica, maioribus à principio Ecclesiæ semper trita, vniuersalis Concilij, atque eius liberi, celebratio: in quo populorum omnium querelæ audiri, controuersiæ disceptari, & pax in posterum, Deo propitio, queat sanciri. Hanc solam rationem prauas opiniones ex animis hominum euellendi, & disiunctos populorum animos ad concordiam adducendi, omnium seculorum Ecclesia nouit, solam vsurpauit, non vim, non arma. Sed quoniam propter nostra omnium peccata, Synodi vniuersalis spes nulla ostenditur: illud interim mali leuamen aliquod foret, si libertas hæc tanta, aut potius effrænis licentia, de rebus Theologicis scribendi quotidie & libros publicandi, seueris legibus vtrinque coercere-tur.

tur. Nunc enim quæ potest bona spes superesse, quum tota passim Europa noui subinde scriptores prodeant, oleum camino infundere idonei potius, quàm incendium aqua infusa restinguere? Non ferebat in suis hominibus ille admirandus Theologus Gregorius Nazianzenus, curiositatem de rebus diuinis disputandi: & caussam prope vnicam eorum malorum, nostris hodie similium, quæ illa ætas est experta, hanc esse, non vno loco suorum scriptorum asserit; quod de rebus Spiritus sine Spiritu vulgo homines promiscuè disputarent, & sacrosanctam Theologiam in technologiam verterent. τεχνολογοῦσι λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι, inquit, οὐ θεολογοῦσιν. hominibus Theologia facta est materia differendi & sermonum, instar cæterarum artium ex ratione humana. Ex hac licentia quam passim fere videmus hodie obtinere, nascuntur tot καινοτομίαι, & formularum ac sententiarum diuersitates, quæ Ecclesiam Dei magis magisq; in dies diuidunt. Apage igitur illam prophetandi libertatem, quæ tantopere nonnullis hodie placet; si eo nomine licentia intelligitur noua commenta proferendi, & à doctrina primis Ecclesiæ seculis omnium consensu recepta aberrandi. Quid nunc commemorem insulsos, indoctos, vix primorum religionis Christianæ elementorum callentes scriptores, ex illis potissimum

locis

locis quotidie prodeuntes; vbi nullo morum bonorum an malorum diſcrimine, nullo ſcientiæ aut inſcitiæ, præmia iјs, malo publico, ſunt propoſita, qui libellum aliquem quamuis inanem omnis doctrinæ, quamuis plenum furoris, in diuerſarum partium homines, fronte ſemel perfricta, emiſerit? At quid boni ab iјs ſperes, quibus diuina ſcientia non eſt aliud, niſi ars vitæ, ſubſidium & χρημάτων πορισμός? quibus ſcribendi cauſſa eſt, non gloria Dei, non amor veritatis, non Eccleſiæ ædificatio, multo minus piæ & ſanctæ concordiæ cupiditas: ſed merces duntaxat & auctoramentum ἀδόκιμον, aut inanis gloriolæ titillatio? Iuuat hoc loco vnius è multis eius farinæ ſcriptorculis audaciam στηλιτεύειν; de quo ſcire te volo Sereniſſimi Regis iudicium. Is quem dico, quemq; nominare mihi religio, tanta vilitas noui Doctoris; de triuio & compitis circumforaneus pellio quidam eſt; homo idiota, nullarum literarum, non Græce non Latine doctus, ſine ſcientia, ſine conſcientia, bonis obſtrepere, & fruges natus conſumere, aliud nihil. Hic, quod inter mulierculas ſciolus, & in vernaculo ſermone diſertulus habetur; in omnes diuerſarum partium ſcriptores cenſoriam nuper accepit virgulam: eo quidem libentius, quia ante biennium ære alieno preſſus, ſeptingentorum aureorum mercedem pactus, ad expun-

genda

genda vetera nomina, & stipendium annuum (narro quæ vera sunt, quæq; ipse mihi dixit) mutatis partibus transfugium fecit: quiq; inter eos quos deseruit, à suspicione Atheismi infamis, & bonis omnibus qui propius norant exosus vixerit; noui zeli feruorem ijs ad quos transijt, hoc est, quos decepit, necesse nunc habet approbare. Igitur Doctor à se creatus pellio, nouos quotidie libellos scribit, vel potius vomit. Primum nouæ professionis tyrocinium posuit ante biennium, cùm aduersus Monitoriam Serenissimi Regis, Principis longè doctissimi, ipse vitilitigatorum postremus, συγγραφεὺς ἀγράμματος, inscitiæ retrimentum, librum emisit: in quo si paucula excipias, nihil non protritum, nihil non millies dictum, non haustum è fæce: paucula verò illa cui suppilauerit, neq; ignorat quisquam eruditorum Lutetiæ, & nobis compertissimum est. Non enim nescimus sub cuius mensa colligere micas sit solitus, ex quibus sua fercula instruit. Idem pellio quum ante paucos menses virum nobilissimum et celeberrimæ famæ esset aggressus; eum & nobis honorem habuit, vt sua censura, nouus Aristarchus, columen sapientiæ, dignos iudicaret: sed obiter & velut in transcursu: credo, ne si aliter fecisset, è dignitate tanti antagonistæ nomini nostro aliquid splendoris accederet. Edideramus paullo ante Epistolam ad Frontonem Ducæum S. I. Theologum: in qua res in

hoc regno à nonnullis eiuſdem Societatis geſtas, fide hiſtorica ipſi expoſueramus. Hanc Epiſtolam pellio in fine eius quem dixi libri, non refutat ille quidem, (neq; enim poterat) ſed vno vehemente confodit obelo: deinde ad maximum Regem ſermone conuerſo, multis ab eo petit, ne quicquam eorum credat eſſe verum, quæ oculis ipſe ſuis Rex vidit, quæ vniuerſum hoc regnum vidit, quæ in Acta publica ſunt relata, quæ Orbis iam terrarum ſcit eſſe veriſſima. Hæc omnia falſa & adulandi ſtudio ficta, audet dicere, & quidem Regi dicere, meus pellio: quaſi is eſſet mitiſſimus hic & innocentiſſimus Princeps, cuius aures in perniciem ſontium, patere ſoleant. Quis laqueus, quæ crux tantum ſcelus expiabit? Vidi ego Sereniſſ. Regem, quum illa legeret, & mihi oſtenderet, qui prius non videram, inauditam pellionis audaciam atque impudentiam ſeuerè deteſtantem. Me quoq; adulandi artificem quod vult videri, ſapientiſſimo Principi inſignitam facit iniuriam, potius quam mihi.

πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄκρα, γῆ τ' ἄνεισ' εἰς αἰθέρα,
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ τινὶ θῶπ' ἀπαντῆσαι λόγον.

Ait verò pellio, me cùm illam Epiſtolam ſcriberem ſpiritu vertiginis eſſe actum. Mirabar quid appellaret ſpiritum vertiginis: nam eum qui res geſtas ex fide narret, aut potius è publicis monumentis deſcribat,

bat, quis nisi quem possidet πνεῦμα πλάνης spiritu vertiginis dicat agitari? Ecce vero ante triduum incidit in manus meas alius liber eiusdem pellionis aduersus virum eruditissimum scriptus; in cuius item fine ego repetor, & spiritu reformationis agi dicor. Huic nempe Alastori, spiritus reformationis & spiritus vertiginis idem sunt. Omnes igitur vertiginosi, qui à seculis iam multis reformari Ecclesiam Dei omnibus votis optarunt, & testes desiderij sui libros multos nobis reliquerunt. Quid? an & Patres Concilij Tridentini vertigine agebantur, cùm tot locis reformationis mentionem fecerunt? In eodem libro monet me pellio, caueam aliquid scribere, quod sibi displiceat: alioquin daturum pœnas, proprijs ipsius telis conficiendum. O zelatorem domus Dei eximium! qui zelum suum etiam ad illa transmittit, quæ non sunt in rerum natura. Beatum vero me! si possum Aeneæ magni dextra cadere. Vnus tantùm restat scrupulus, qui me sollicitum habet: nam quomodo mea scripta confutabit, qui illa ne intelligere quidem potest? non enim mulierculis Galliæ scribimus. Ego verò pellioni dabo consilium, quod hunc mihi pariter & illi scrupulum eximet. Meminerit veteris præcepti; Quam quisque norit artem, in ea se exerceat. Quod igitur solum didicit, solum rectè potest, curet cuticulam: agones literarios doctis relinquat. Vtique tantam ne

ſumat ſuperbiam, vt me exiſtimet aliam ſui rationem vnquam habiturum, quàm canis latrantis, aut aſini calcitrantis. Ego bonas horas non ſoleo ita prodigere, vt ſperare debeat me ſtyli mucronem in ſe fore aliquando conuerſurum. Vides, vir ampliſſime, quale ſit hoc nuper exortum Theologorum genus, qui fungis ſimiles, vna nocte creſcunt; quos propterea Græcorum Theologus σπαρτοὺς θεολόγους *eleganter appellat, et meritiſſimè à ſacrorum arcet tractatione. Sed redeo ad hanc Reſponſionem: quam nactus parum emendatè in regionibus tranſmarinis editam, relegi & correxi. Eam ad te mitto, mutui noſtri amoris & meæ erga te obſeruantiæ monumentum, tibi, ſcio, futurum non ingratum. Vale.*

Lond. IV. Eid. April.

MDCXII.

ISAACI

ISAACI CASAVBONI AD EPISTOLAM *Illustr. Cardinalis Perronij* RESPONSIO.

ILLVSTRISSIME ET *Reuerendissime Domine,*

Ideor mihi vsu rerum atque experientia magistra didicisse, nullum esse tantum malum, ex quo, aut cuius saltem occasione, bonum aliquod nasci non possit: atque vt dici solet, mel generare fel, sic non absurdè aliquis dicat, è felle mero merum mel interdum

terdum existere. Ne aliunde argumenta petam; fel purum putum erat, idque virulentissimum, perditissimi nebulonis scelestissimus liber, qui primum materiam mihi præbuit ad illustrem tuam dignitatem Serenissimi Regis iussu scribendi. Tuæ vero binæ literæ, quas ad me postea ex occasione illa dedisti, singulari comitate, humanitate, atque prudentia conditæ, niueum candorem auctoris præ se ferentes, quouis melle dulciores mihi fuerunt. Quare neque ego Regi optimo & sapientissimo tuas ostendere, ac legendas exhibere sum veritus: & Majestas ipsius, quum non omnia in illis (neque enim fieri aliter poterat) probaret; vtramque tamen epistolam tuam non grauatè neque illubenter legit. Gratum ipsi vehementer fuit, vnum saltem aliquem vestrarum partium Theologum sibi innotuisse, virum primarium, summæ dignationis, summæ eruditionis, qui ad hodiernarum controuersiarum tractationem placidum & mansuetum ingenium posset adferre. Nam quo spiritu plerique hodie agantur qui eius argumenti libros edunt, vel illi tot numero scriptores abundè probarunt, qui Apologiam Serenissimi Re-

gis

gis hactenus oppugnarunt. Omnes enim, si vnum aut alterum excipias, mendacijs, maledictis & conuitijs miseras chartas impleruut. Præcipuè vero illa verba posterioris tuarum Regem sincero pietatis zelo flagrantem delectarunt, quibus spem facere videbaris, amicam hanc de rebus ad religionem spectantibus communicationem, fructû non carituram. Quod vt mirandum in modum Regi placitum est, quemuis laborem hac mercede parato subire, quamlibet ærumnam perpeti : ita deficiente hac spe, cur aut eius Majestas, aut tua dignitas sibi negotium facessant, justa caussa nulla fuerit. Spero equidem, si in hanc curam seriò tua præstantia incubuerit, effecturum te, cum auxilio Dei Opt. Max. qua auctoritate es inter tuos, & ingenij atque doctrinæ fama apud omnes, vt non pœnitenda aliqua vtilitas ad Ecclesiam Iesu Christi ex hac mutua scriptione perueniat. De Serenissimo verò maioris Britanniæ Rege, in cuius aula annum iam integrum & eo amplius egi, ausim tibi spondere, & omni asseueratione confirmare, ita animatum illum esse, ita rationes totius vitæ esse illi comparatas, vt studio pietatis nihil ipsi

eſſe antiquius facilè omnes intelligant. Non priuata negotia, non publicæ regni curæ ita ſolent Maieſtatem ipſius afficere, vt immenſum quoddam deſiderium res religionis omni ope atque opera promouendi, & quæ maximè cogitatio Regem tantum decet, ingens cupiditas concordiæ inter diſſidentia Eccleſiæ membra, omni recta atque honeſta ratione procurandæ. Atq; hanc Chriſtiano Principi conuenientiſſimam ſollicitudinem Rex pijſſimus non finibus imperij ſui, quamuis ampliſſimi, circumſcribit : ſed memor Defenſorem fidei audire ſe, etiam vltra orbis ſui limites, non animi curioſitate, verùm zeli vehementia, putat ſibi hactenus eſſe extendendam, vt & regionum aliarum Eccleſijs ſua prudentia & Maieſtatis auctoritate, ſi occaſio detur, commodet : ſibíque religionis Chriſtianæ conſeruationem præcipuæ eſſe curæ Deo & hominibus in dies reddat teſtatius. Nuper adeo & illo ipſo tempore, quo tuæ literæ poſteriores ſunt ipſi à me oſtenſæ, huiuſce animi ſui φιλοθέου grande documentum Maieſtas ipſius dedit; quod bonis pijſque hic omnibus meritiſſimè & probatum & laudatum, ne tibi quidem, Illuſtriſ-

ſime

ſime Cardinalis, cognitu futurum eſt, vti ſpero, iniucundum. Nam quum certiorem per literas Regem feciſſet Illuſtriſſimus reuerendiſſimuſque Præſul, Dominus Archiepiſcopus Cantuarienſis, perueniſſe ad manus ſuas, allatum neſcio vnde è Germania, aut Belgio librum, quo doctrina contineretur de natura Dei, noua, peruerſa, & cum antiqua fide Eccleſiæ Catholicæ in nonnullis pugnans; rogaſſétque eius Maieſtatem, vt ad reprimendum malum recens exortum, veri Defenſoris fidei zelum exerens, apud Magiſtratus ditionis illius, vbi auctor libri degebat, intercederet; peteretque ab illis, ne doctrinam adeo ἀλλόκοτον in Eccleſias, & ſcholas ſuas paterentur introduci, néue hæc profana nouitas eius inuentori maneret impunita: Rex literas illas deſcendenti ſibi è rheda poſt longam venationem redditas, & librum ſimul notis obeliſque vigilantiſſimi Antiſtitis confoſſum, vt ſemel accepit, negotium ſine mora ſibi cognoſcendum duxit. Ac licet corpus ipſi è labore & inedia langueret; quod cœperat tamen agere vno tenore & calore perfecit: neque ab adſtantibus Proceribus exorari potuit, vt rationem ſui vllam prius

haberet, quàm re tota diu multúmque considerata cum reuerendissimo Episcopo Lichfeldensi alijsque è clero, & penitus perspecta, quod suarum erat partium, & pietas iubebat, accuratè præstitisset. Liber damnatus est, exemplaria iussa comburi, cum in vrbe metropoli, tum in vtraque Academia (quod & postea factum:) literæ grauissimæ, ipso Rege dictante, ad Regium Legatum eo loci commorantem, scriptæ, ac statim missæ, iudicij quod de noua doctrina Rex & Ecclesia Anglicana fecissent testes: simul addita mandata de appellandis ea super re Magistratibus. Viderint illi, ad quos eius mali tollendi cura propriè pertinet, quam Deo immortali rationem suæ cessationis sint reddituri; si, quod fieri posse non existimamus, neque sponte sua, neque post exemplum tam insigne, veritatis patrocinium, quanto par est studio & ardore susceperint. Rex Iacobus, ad primum rei nuntium sic est commotus, vt nefas ingens se admissurum crederet, si necessitati corporis aliquid prius indulgeret, quàm pietatis hoc officio plane esset perfunctus. Non dubito, Illustrissime Cardinalis, quin factum istud sis ipse probaturus impen-

ſè & prædicaturus. Ego non vt Regem apud te nunc laudarem, quod erat geſtum narraui; verùm vt ſcires quàm ſit priſcæ fidei tenax, & dogmatum veræ Catholicæ acris atque animoſus defenſor is, quem veſtrorum Catholicorum plerique cenſeri aut dici Catholicum non ferunt; multi ne Chriſtianum quidem. Regi primò viſa inutilis de appellationibus contentio, dummodo rem teneas; quod facere ſe, & optat Maieſtas ipſius, & in Dei miſericordia plane confidit. quoniam tamen vulgo homines priuationem eiuſmodi appellationum, rei ipſius priuationem eſſe & carentiam interpretantur: non ſolet Rex neque conſultum putat, iniuriam diſſimulare. De appellatione Chriſtiani nulla ei tecum lis, nulla controuerſia: neutra enim epiſtola tua hunc ei titulum negauit competere. de Catholici titulo quæſtio iam eſt. Priore enim tuarum poſtquam ea qua excellis dicendi facultate ſignificaſſes, in magnæ Britanniæ Rege maximi te Principis ideam agnoſcere numeris omnibus abſolutam; ad extremum illam exceptionem adieciſti, ſi ad cæteras animi dotes, Catholici nominis gloria accederet: & quum Regis iuſſu eſſet

reſponſum,

reſponſum, non poſſe ei titulum illum denegari, qui tria Eccleſiæ Catholicæ ſymbola, Concilia quatuor Oecumenica prima agnoſceret: quíque omnia crederet, per quatuor primorum ſeculorum ſeriem credita, tanquam ad ſalutem neceſſaria: pàrum tibi hac reſponſione ſatisfactum eſſe, poſterioribus tuis accurate & ſubtiliter ſcriptis oſtendiſti. Haſce literas à Ser. Rege raptim, aut velut in tranſcurſu lectas fuiſſe, nolim exiſtimes: nam & totas legit, & momenta rationum mira animi æquitate & placiditate expendit. Quod autem ne poſt lectam quidem reſponſionem tuam, à priore ſententia diſcedit, neque propterea minus Catholicum ſe eſſe gratia Dei fretus confidit: voluit eius Maieſtas, ita ſtatuendi quas rationes habeat, tibi non eſſe incognitum. Accipe igitur Cardinalis Illuſtriſſime, ad poſteriorem epiſtolam tuam breue reſponſum: quod ex ore ipſo Ser. Regis exceptum, ſcripto complecti, & ad te mittere ſum iuſſus. Non petam nunc à te, vt ad hæc legenda eam adhibeas æquitatem, quam Rex ad tua cognoſcenda: mihi enim ſatis nota eſt tua eximia prudentia, & omni laude digniſsima moderatio.

Vniuerſa

Vniuersa posterioris epistolæ disputatio duabus constat partibus. Priore, quinque obseruationes in medium afferuntur, quæ thesim istam; *Catholici appellatio nemini denegari potest, qui tria symbola admittat, Apostolorum, Nicenum, Athanasianum; qui item quatuor Oecumenica Concilia prima, Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense; postremò qui omnia credat, primis quatuor seculis existimata ad salutem creditu necessaria*; illustrant & quomodo accipi debeant, ostendunt. Hæc thesis in responsione Regia locum propositionis maioris obtinebat. Altera pars aduersus hypothesin siue assumptionem, quatuor affert ἐνστάσεις.

I. Observatio.

Nomen Catholici non simpliciter fidem denotat, sed etiam communionem cum Ecclesia Catholica. Iccirco veteres noluerunt Catholicos appellari eos, qui à communione Ecclesiæ recessissent, licet fidem retinerent. Vnam enim esse Ecclesiam Catholicam, extra quam fidem & sacramenta habere aliquis potest; salutem non potest. In eam sententiam afferuntur multa è B. Augustino.

Responsio Regis.

CRedere Ecclesiam Catholicam, & credere communionem Sanctorum, vt res diuersæ in Symbolo Apostolorum distinctè ponuntur. Ac videtur prius illud eo potissimum fine insertum, vt discrimen statueretur inter Iudaicam Synagogam, & Christianam Ecclesiam; quæ non vt illa, populi vnius finibus erat circumscribenda: sed longè latéque per omnes mundi regiones spargenda. Quare satis manifesta ratio non est, cur huius obseruationis initio dicatur Catholici appellatio communionem denotare. Sunt quidem duo ista coniunctissima, diuersa tamen, sicut ostendimus. Credit verò Rex simpliciter, sine fuco & fallacijs, vnicam esse Ecclesiam Dei & re & nomine Catholicam, siue vniuersalem, toto diffusam mundo; extra quam ipse quoque nullam salutem debere sperari affirmat. damnat & detestatur eos, qui vel iam olim, vel postea, aut à fide recesserunt Ecclesiæ Catholicæ, & facti sunt hæretici, vt Manichæi; aut à communione, & facti sunt Schismatici, vt Donatistæ: aduersus quæ duo præcipuè hominum genera, omnia

nia illa ſunt à S. Auguſtino ſcripta, quæ in hac obſeruatione afferuntur. Laudat etiam Rex piorum Epiſcoporum prudentiam, qui in IV. Concilio Carthaginienſi, vt hic verè obſeruatur, formulæ examinis Epiſcoporum interrogationem ſuper hac re adiecerunt. neq; ignorat Rex multa ſæpe veteris Eccleſię Patres συγκαταβατικῶς feciſſe, pro bono pacis, vt loquebantur, ideſt, ſtudio conſeruandę vnitatis, ac mutuę communionis abrumpendæ metu. Quorum exemplum ſe quoq; paratum eſſe profitetur æmulari, & ſectantium pacem veſtigia perſequi ad aras vſque; hoc eſt, quantum in hodierno ſtatu Eccleſiæ per conſcientiæ integritatem licet. nemini enim ſe mortalium cedere, aut in dolore quem capit grauiſſimum è membrorum Eccleſiæ diſtractione, quam pij Patres tantopere ſunt abominati: aut in cupiditate qua tenetur, communicationem habendi cum omnibus, ſi poſſet fieri, qui membra ſunt myſtici corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Hęc quum ita ſint, exiſtimat nihilo tamen ſecius Rex, iuſtiſſimam habere ſe cauſſam, cur ab ijs diſſentiat, qui ſimpliciter ſine vlla penitus diſtinctione, aut exceptione, hanc communi-

onem ſine fine vrgent. Inter proprias Eccle-
ſiæ notas hanc fatetur eſſe cum primis neceſ-
ſariam : non eſſe tamen autumat veram ip-
ſam Eccleſiæ formam & quod Philoſophus
appellat τὸ τί ἦν εἶναι. Didicit Rex è lectione
Sacræ Scripturæ (neque aliter Patres olim
ſentiebant ad vnum omnes) veram & οὐσιώδη
Ioh. 10. 3. Eccleſiæ formam eſſe, vt audiant oues Chriſti
vocem ſui Paſtoris, & vt Sacramenta admi-
niſtrentur ritè & legitimè, quomodo vide-
licet Apoſtoli præiuerunt, & qui illos proxi-
mè ſunt ſecuti. Quæ hac ratione ſunt inſti-
tutæ Eccleſiæ, neceſſe eſt ipſas multiplici
communione inter ſe eſſe deuinctas. vniun-
tur in capite ſuo Chriſto, qui eſt fons vitæ, in
quo viuunt omnes quos Pater elegit preti-
oſo ſanguine ipſius redimendos, & vita æter-
na gratis donandos. Vniuntur vnitate fidei
& doctrinæ, in ijs vtique capitibus, quæ ſunt
ad ſalutem neceſſaria : vnica enim ſalutaris
doctrina, vnica in cælos via. Vniuntur con-
iunctione animorum & vera charitate, cha-
ritatiſque officijs, maxime autem precum
mutuarum. Vniuntur denique ſpei eiuſdem
communione, & promiſſæ hereditatis ex-
ſpectatione : gnari ſe ante iacta mundi fun-
damenta

damenta prædestinatos esse, (de electis loquor,) vt sint συγκληρονόμοι καὶ σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, quod diuinus ait Apostolus. Sed addit Rex, eandem tamen Ecclesiam, si aliquod eius membrum discedat à regula fidei, pluris facturam amorem veritatis, quàm amorem vnitatis. Scit supremam legem esse in domo Dei, doctrinæ cælestis synceritatem; quam si quis relinquat, Christum relinquit, qui est αὐτοαλήθεια; Ecclesiam relinquit, στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας: atque eo ipso ad corpus Christi desinit pertinere. Cum huiusmodi desertoribus nec vult, nec potest verè Catholicus communicare. τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; Fugiet igitur horum communionem Ecclesia, & dicet cum Gregorio Nazianzeno, κρεῖσσον ἐμπαθοῦς ὁμονοίας ἡ ὑπὲρ εὐσεβείας διάστασις. nec dubitabit cum eodem beato Patre, si opus fuerit, pronuntiare, esse quendam ἱερὸν πόλεμον. Quod autem in Ecclesia futura esset aliquando necessaria huiusmodi separatio, cum aliis sacræ paginæ locis clare docemur; tum illa apertè declarat Spiritus sancti admonitio, non temerè profectò Ecclesiæ facta: ἐξέλθετε, inquientis

Ephes.3.6.

1.Tim.3.15.

2.Cor.6.15.

De Pace. Orat.1.

In Oratione habita in Concil. Constantin.

Apoc.18.4.

tis ἐκ βαβυλῶνος ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς. Quænam ſit illa Babylon, vnde exire populus Dei iubetur, non quærit hoc loco Rex, neque ſuper eo quicquam pronuntiat. hoc quidem res ipſa manifeſtiſſimè oſtendit; ſiue priuata quædam Eccleſia eo loci intelligitur appellatione Babylonis; ſiue vniuerſæ pars maior: eam priùs fuiſſe legitimam Eccleſiam, cum qua pij piè communicarent: poſtea verò quàm longiùs proceſſit eius deprauatio, iubentur pij exire, & communionem abrumpere. Vt facile ſit ex his intelligere, non omnem communionem cum ijs qui de nomine Chriſti appellantur, fidelibus eſſe expetendam: ſed illam demum, quæ fit ſalua doctrinæ cœlitus reuelatæ integritate. Iam vt ad propoſitum accedatur propiùs, negat Rex accuratam illam locorum B. Auguſtini collectionem ad ſe quicquam pertinere. Omnia enim illa teſtimonia hoc ſolum euincere: Nullam ſpem ſalutis ſupereſſe ijs, qui à fide Eccleſiæ Catholicæ, aut ab eiuſdem communione diſceſſerint. quod quidem & Rex, vt antè diximus, vltrò concedit. Hic verò Maieſtas ipſius petit à te, Illuſtriſſime Cardinalis,

dinalis, vt reuocare in mentem velis, atque apud te perpendere, quantum ſit diſcrimen inter B. Auguſtini tempora & hæc noſtra: quàm diuerſo ſenſu Eccleſia Catholica hodie nominetur, atque illis temporibus: quàm ſit mutata Eccleſiæ facies & tota exterior forma, vt de interiore iam nihil dicamus. Nam olim quidem Eccleſia Catholica, ciuitati ſimilis ſupra montem conſtitutæ, quæ, vt ait *Matt. 5. 14.* Chriſtus, non poteſt abſcondi, nullo pacto dubia erat, ſed nota omnibus, perſpicua, certa, vt de ea ambigere nemo ſanæ mentis poſſet. erat enim, non vt ſtulti Donatiſtæ dictitabant, neſcio vbi in meridie cubans, coacta in aliquem mundi angulum: ſed longè latéque per Orbem terrarum diffuſa, ſub Imperatoribus florens, quorum dominatio ab Ortu ad Occaſum, à Septentrione ad Meridiem porrigebatur. Erat videre Epiſcopos Orientis & Occidentis quotidie per epiſtolas & proprios nuntios communicantes, & cùm res poſtulabat ſibi inuicem ſuppetias ferentes. Quod enim ſcribitur in Conſtitutionibus Clementis, omnes Epiſcopos τὴν καθολικὴν ἐπισκοπὴν πεπιστεῦσθαι, atque ita eſſe quodammodo œcumenicos; nunc attoniti

legimus,

legimus, nec credimus: tum autem quotidiana praxis eſſe veriſſimum oſtendebat: poteſtque hoc exemplis ex hiſtoria ſexcentis facilè demonſtrari. Erant tum etiam in frequenti vſu literæ formatæ, quarum commercio & conteſſeratione mirificè inter omnia Eccleſiæ membra, quantumuis ſpatio locorum remota, communio exercebatur. Accedebant quoties erat opus, Concilia verè Oecumenica, non vt poſtea factum aliquando videmus, nomine Oecumenica, reuera ex aliquot Europæ prouincijs coacta. Et erat hoc temporibus priſcis vinculum firmiſſimum, quo Eccleſiæ Catholicæ membra omnia in vnius corporis compagem deuinciebantur. Quod quidem corpus admodum propterea eminebat, in conſpectu & certa notitia omnium ſic poſitum, vt ignorari ne à volentibus quidem poſſet. vna fides, vna πολιτεία, vnum Catholicæ corpus, partium frequens inter ſe viſitatio, mirus omnium membrorum conſenſus, mira συμπάθεια. Exciderat aliquis aut propter hæreſin, aut propter ſchiſma à communione Eccleſiæ vnius: non dico vnius è primarijs, quæ ſedes erant quatuor Patriarcharum: ſed cuiuſuis è longe minoribus?

minoribus? is statim vt hoc innotuerat, à communione totius Ecclesiæ Catholicæ censebatur exclusus. Nam quod exempla contrariæ obseruationis occurrunt nonnulla, id vero ius commune non erat, sed vsurpatio. Ausus erat aliquis, fidem toto Orbe approbatam quamuis leuiter incrustare? facile erat vel puero τὸν ἑτεροδοξοῦντα in sua nouitate deprehendere. fure autem veritatis deprehenso, omnes pastores totius Orbis, si erat opus, commouebantur: nec semel commoti prius quiescebant, quam de medio malum sustulissent, & securitati ouium Christi consuluissent. Hæc erat quondam Ecclesiæ Catholicæ designatio & felicitas: sed quæ multa secula non durauit. Postea enim Imperio euerso, mutatáque Reip. forma, nouæ dominationes sunt exortæ, multæ, variæ, moribus, linguis, legibus atque institutis inuicem distinctæ. Distractionem Imperij distractio Ecclesiæ Catholicæ est secuta: & illa omnia paullatim cessarunt, quæ modò dicebamus conseruandæ vnioni, & communioni exteriori corporis Catholici apprime seruijsse. Ex illo tempore Ecclesia Catholica, non desijt illa quidem esse: erit enim semper, neque

portæ inferorum prævaliture vnquam sunt aduersus ipsam: in Christo vera petra, & fide Petri ceterorumque Apostolorum fundatam: sed minus illustris esse cœpit; vtpote in plures diuisa, inter se, quod ad communionem externam attinet, penitus separatas. Tum autem, quod precipue dolendum, hac dissipatione effectum, vt partibus minus esset virium, quàm fuerat toti corpori compacto ad resistendum Inimico hominis, quem Christus docet, ad omnes occasiones esse intentum, vt bonam sementem lolio & zizanijs conspergat. Atque hoc euenisse quum hodie videamus oculis nostris, atque adeo manibus ipsis palpando deprehendamus: ridiculum & longe absurdissimum, disputare an fieri olim potuerit aut jam possit. Romana igitur Ecclesia, Græca, Antiochena, Aegyptia, Abyssina, Moschouitica, & plures aliæ, membra sunt, doctrina quidem & fidei sinceritate multum præstantia alia alijs, sed tamen membra Ecclesiæ Catholicæ: cuius compages quod ad formam exteriorem, dudum est soluta. Quamobrem demiratur Ser. Rex etiam atque etiam vehementer, cum videt Ecclesias, quæ fuere quon-

dam integri corporis membra, ius omne vniuersitatis ad se iam trahere, appellationem Catholicæ sibi propriam facere, & reliquas omnes, quæ in vlla re à se dissentiant, aut iugum seruitutis detrectent, excludere communione sua, ac statim illas ad Catholicam nihil pertinere, audacter pronuntiare. Neque verò soli vos estis, qui hoc ius vobis vindicatis: faciunt hoc ipsum & alij. Nam quod gemens Rex dicit, multæ hodie priuatæ Ecclesiæ sunt, quæ solas se credant esse illum populum περιούσιον quem appellant Ecclesiam. Dares his vires quantas Romana habet; facerent quod illa iam facit, nec de cæteris clementius pronuntiarent. Quid quod multæ hodie celebrantur sectæ, quarum sectatoribus persuasissimum est, solos se aliquid in literis sacris videre, atque vt poeta ait, οἶος πέπνυσθαι· τῶν δὲ σκιὰς ἀΐσσειν? Verum quidem est; nullo vnquam seculo defuisse conuenticula sectariorum & παρασυνάξεις, quæ de nomine Ecclesiæ Catholicæ se iactarent, & imperitos hoc illicio ad se attraherent: sed postremorum, ad quæ peruenimus, temporum, peculiaris hæc est calamitas insignita, quod Catholica Ecclesia, cui necessario, vel re-

ipsa & actu, vel voluntate saltem & voto est adhærendum, minùs est hodie, quàm erat olim, illustris, minus exposita oculis hominum, magisque ἀμφισβητήσιμος. Quo studiosius faciendum sibi Ser. Rex putat, vt in tanto variarum opinionum diluuio, ad montes sacræ Scripturæ se recipiat, & quod olim beatus Augustinus Donatistis consilium dabat, in verbis Christi Ecclesiam Christi quęrat. Sic & B. Chrysostomus, cum alibi, tum ex professo in homilia in Acta XXXIII. tractans illam quęstionem, *Quo pacto vera Ecclesia inter plures Societates quæ hoc sibi nomen vindicant, possit discerni*: duo docet esse instrumenta iudicandi, & quęstionis huius decidendę: primo quidem VERBUM DEI, tum autem antiquitatem doctrinę, non ab aliquo recentiore excogitatę: sed ab ipso Ecclesię nascentis principio semper cognitę. Hęc duo κριτήρια, Rex cum Ecclesia Anglicana, tota voluntate amplectens, pronuntiat: eam demum se doctrinam pro vera simul & necessaria ad salutem agnoscere, quæ è fonte Scripturæ sacræ manans, per consensum Ecclesiæ veteris, ceu per canalem ad hæc tempora fuerit deriuata. Vt igitur huic sermoni finis imponatur, ad

primam

primam obſeruationem reſpondet Rex: non poſſe eam ſine vitio multiplici ad propoſitam hypotheſin aptari. Eccleſiam enim Anglicanam adeo non deſciuiſſe à fide veteris Eccleſiæ Catholicę, quam veneratur & ſuſpicit; vt ne à fide quidem Romanę Eccleſiæ deſciuerit, quatenus illa cum vetere Catholica conſentit. Si quæritur ſucceſſio perſonarum: in promptu ſunt nomina Epiſcoporum, & ſeries à primo nuſquam interrupta. Si ſucceſſio doctrinæ: agite, periculum facite: Concilium liberum date, quódque ab vnius voluntate non pendeat. parata eſt Eccleſia Anglicana fidei ſuæ reddere rationem, & rebus ipſis euincere, auctoribus reformationis hic inſtitutæ, non fuiſſe propoſitum, nouam aliquam Eccleſiam condere, vt imperiti & maleuoli calumniantur: ſed quæ erant collapſa ad formam reuocare quàm fieri poſſet optimam: optimam autem iudicarunt, naſcenti Eccleſiæ ab Apoſtolis traditam, & proximis ſeculis vſurpatam. Fatetur Rex, Eccleſiam ſuam à capitibus non paucis eius fidei & diſciplinæ, quam hodie Romanus Pontifex probat, & omnibus tuetur viribus, diſceſſionem feciſſe; verùm eam Rex & Eccleſia An-

glicana non defectionem à fide veteris Catholicæ interpretantur: sed potius ad fidem Catholicam pristinam, quæ in Romana nouis inuentis fuerat multipliciter mirè deformata, reuersionem, & ad Christum, vnicum Ecclesiæ suæ magistrum, conuersionem. Quare, si quis doctrina huius obseruationis fretus, inferre ex illa velit, Anglicanam Ecclesiam, quia Romanæ placita nonnulla reijcit, à veteri Catholica discessisse; non hoc illi prius Rex largietur, quàm solidis rationibus probauerit, omnia quæ à Romanis docentur, (illa præcipuè quæ volunt ipsi vt necessaria ad salutem credi ab omnibus,) antiquæ Catholicæ à principio probata fuisse & sancita. hoc verò neminem posse facere, aut vnquam facturum; neminem certè hactenus fecisse, tam liquidò Regi constat & Ecclesię Anglicanæ Antistitibus, quàm Solem meridie lucere. Postremò addit Rex, magnum se quidem crimen iudicare, defectionem ab Ecclesia: sed huic crimini affinem se esse, aut Ecclesiam suam, penitus pernegat: *Non enim fugimus*, aiebat eius Maiestas, *sed fugamur*. Scit verò tua illustris dignitas, vt qui optime, quàm multi, quàm præstantes pietate & do-

ctrina viri, ab annis minimum quingentis, reformationem Ecclesię in capite & membris optarint: quàm graues bonorum Regum ac Principum querelæ sint sæpe auditæ, statum Ecclesiæ suis temporibus lamentantium? Quid profuit? nihil enim quicquam eorum ad hanc diem videmus esse emendatum, quæ correctionis egere cum primis censebantur. Quare non veretur Ecclesia Anglicana, ne candidis æstimatoribus, in hac separatione, Donatistis simile quid fecisse videatur. Illi gratis & sine vlla caussa Ecclesiam Catholicam, gentium cunctarum assensu comprobatam, cuius neque fidem neque disciplinam culpare poterant, deseruerunt: Angli ab ea Ecclesia, necessitate dira cogente, secessionem fecerunt, quam innumeri populi Christiani, veram Catholicam & vniuersalem esse non concedunt, vt modestissimè dicam: quámque in dogmatis fidei, & disciplinæ forma multum variasse ab antiqua, multa assuisse noua vetustis, mala bonis, etiam è vestris scriptores quàm plurimi ingenue dudum sunt confessi: & verò notius iam est vniuerso mundo, quàm vt possit quisquam vel negare, vel etiam ignorare. Adde quod

iugum

iugum Romanæ ſeruitutis ita durum per aliquot retro ſecula erat experta Eccleſia Anglicana, nouis ſubinde vexationibus, & inauditis angarijs atque exactionibus ſupra hominum fidem cruciata; vt vel illa ſola cauſſa apud iudices non iniquos, à ſchiſmatis ſuſpicione, & vt loquitur Auguſtinus de Donatiſtis, *iniquæ diſciſsionis*, poſſe videatur ipſam liberare. Non enim profectò Angli à charitate fraterna animi cauſſa diſsilierunt, vt Donatiſtæ: neque vt decem tribus populi Iudaici, metu impendentis mali, quod nondum premebat: ſed poſt plurium ſeculorum patientiam, poſt exantlatas inenarrabiles ærumnas: onus intolerabile, cui ferendo pares amplius non erant, neque permittebat conſcientia, ſubductis ceruicibus tandem excuſſerunt. Et vetus quidem Eccleſia, vt refractarios Donatiſtas ad ſuam communionem reuocaret, etiam commodis temporalibus Epiſcoporum reſipiſcentium, & aliorum quoque, admirabili charitate proſpicere ſolita: Romana verò Eccleſia, vt gratiam cum Anglicana redintegraret, fulmina primò bullarum, deinde vim, modò apertam, modò occultam adhibuit: proditores nefarios

ſuſcepti

ſuſcepti hic parricidij manifeſtos, gremio ſuo excepit, & nunc cum maxime fouet: ſententiam ex eadem cauſſa paſſos Martyribus adſcribit, & eorum innocentiam contra diuina omnia humanaque iura quotidie propugnat. Ipſe Cardinalis Bellarminus (dico ἑκὼν ἀέκοντι θυμῷ; ſed dico quod res eſt:) inter parricidarum patronos princeps familiam ducit. qui etiam nuper, vt Regem Sereniſſimum alliceret, iſtud miræ efficaciæ ad perſuadendum argūmentum adhibuit: Angliæ regnum ad Papam pertinere: & Regem Angliæ Romani Pontificis etiam in temporalibus eſſe ſubditum, atque feudatarium. Omitto alias & Regis & Eccleſiæ Anglicanæ quà veteres quà nouas querelas, minime hoc loco commemorandas.

II. Observatio.

PRæter abſolute neceſſaria ad ſalutem, duo ſunt genera rerum, quas vetus Eccleſia credidit. harum alteræ vtiles ad ſalutem, alteræ licitæ & non repugnantes ſaluti. Si quis igitur fidem antiquorum velit amplecti, etiam iſtas res ipſum oportet amplecti, & eo loco habere quo habuit vetus Eccleſia.

RESPONSIO REGIS.

QVæ non ſunt exiſtimata à pijs Patribus abſolute ad ſalutem neceſſaria, ſed tantum vtilia aut licita, parum abeſt, quin cenſeri inter ἀδιάφορα debeant. erat enim initio libera eorum vſurpatio, vtpote non ſimpliciter neceſſariorum. In eiuſmodi rebus neceſſitatem aliquam hodie comminiſci aliquanto durius videtur. Statim enim ſequetur neceſſitas vſurpandi : ſicut videmus vſuueniſſe in Eccleſia Romana : quæ multa hodie obſeruat ceu ἁπλῶς ad fidei integritatem neceſſaria ; quæ vetus Eccleſia vix norat, certe non ita vſurpabat, tanquam plane eſſent neceſſaria. pauca è multis exempla afferemus. Conſtat in primitiua Eccleſia vſurpatam fuiſſe peccatorum confeſſionem ; ſed longe aliter quam fit hodie. nam auricularem confeſſionem vti apud vos exercetur, primis ſeculis fuiſſe in vſu, nemo, opinor, dixerit. Fatetur Rex, primos è Patribus, qui illam inſtituerunt, ſuas habuiſſe rationes, cur exiſtimarent confeſſionem illiuſmodi, ad ſalutem facilius inueniendam, fore non inuti-

lem: rem quidem absolute necessariam non crediderunt, multo minus sacramentum: aut non omnes certe. nam de B. Chrysostomo satis liquet, auricularem confessionem ipsum à suis non exegisse. Nunc ventum eò videmus, vt vix aliquid minus huic confessioni tribuatur, quàm pretioso Christi sanguini, quo sumus redempti. adeo pręcisè eius absoluta quædam necessitas vrgetur. Vnde paullatim nata illa doctrina in Ecclesia Romana, de arcano confessionis nullam omnino ob caussam euulgando. Quia enim credebant ad salutis portum sine hac confessione perueniri non posse, omnia eius impedimenta putarunt tollenda esse necessariò. Tandem igitur eò processit hæc doctrina, vt iam Reges occidere, aut sinere occidi, ne peccatum quidem esse videatur, præut si quis confessionis sigillum rumperet: quod multi vestrorum Theologorum, imprimis autem interpretes Iuris Canonici libris editis docuerunt. quinetiam hoc ipsum mihi totidem verbis Lutetiæ affirmauit Binet⁹ Ięsuita, sicut mox dixisse tibi memini. Scimus etiam, neque fortasse tua illustris dignitas illud ignorat, esse alium in Gallijs Iesuitam, qui nuper

 ausus

auſus dicere : ſi Dominus noſter Ieſus Chriſtus in terris verſaretur morti obnoxius, & aliquis ſibi in confeſsione dixiſſet, velle ſe illum occidere ; prius quàm confeſſionem reuelaret, paſſurum ſe (horreſco referens,) vt Chriſtus occideretur. quæ horrenda blaſphemia à quo principio ſit orta vides. Sic abſtinentiam à vino delicatioribuſq; cibis, & ſtata ieiunia, atque xerophagias, inter res vtiles ad ſalutem facilius conſequendam vetus Eccleſia poſuit ; neque Rex negat, ſi commoda adijciatur interpretatio, ex mente ipſius primitiuæ Eccleſiæ. ſed harum obſeruationem ſeuerius iam exigi Rex non probat, quàm eorum quæ diſertè literis ſacris continentur. Sic cælibatus miniſtrorum Eccleſiæ, olim laudabatur, nunc imperatur, & ceu res penitus neceſſaria exigitur : de quo mox plura. Sic quum dicat Paulus, ſe corpus ſuum ὑπωπιάζειν καὶ δουλαγωγεῖν, eos qui diuini Apoſtoli exemplum imitantur, laudat Rex, & beatos pronuntiat : illos vero deteſtatur, qui cilicia, Laconicas διαμαστιγώσεις & id genus corporis vexationes, vel vt ipſi appellant, ſatisfactiones, aut inter cauſſas ponunt ſalutis, aut tanti certe faciunt, vt illuuiem,

em, pædorem, ſcabiem, & agmen pediculo-
rum ex ea cauſſa ortum, inſtar perfectæ ſan-
ctimoniæ habeant. Sed ex omnibus iſtiuſ-
modi eos potiſſimum Rex deteſtatur, qui
more Sacerdotum Baal corpus ſibi verberi-
bus lacerantes, Deum nobis fingunt humani
ſanguinis auidè ſitientem, qualem Pagani ſu-
am Bellonam crediderunt. Illos verò laudat
Rex, qui flagellandos ſuam vicem pretio
conducunt: vt meritum pœnarum quas alij
luerunt, ſibi applicetur. Ita fit vt quicquid
delirent diuites, plectantur pauperes: nec ſe-
quitur nocentem pœna, ſed miſerum & ege-
num. Rex igitur vt non inuitus dabit, nemi-
ni hodie fas eſſe damnare ea, quæ conſtiterit
primorum ſeculorum Patres vnanimi con-
ſenſu probaſſe, tanquam vtilia aut licita: ſic
adſtringi ſe vlla neceſsitate abſoluta eadem
vſurpandi non patitur. Exiſtimat enim res
eſſe natura ſua contrarias τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἀδι-
άφορον. Sed de his vberius in ſequenti obſer-
uatione.

III. Observatio.

*Qvum in religionis negotium non vna ſpecies
neceßitatis cadat, videndum eſt ne vocis*

ambiguitate fallamur, quoties de rebus loquimur ad salutem necessarijs. Esse enim necessitatem quandam absolutam, quandam sub conditione: aliam medij, aliam præcepti. esse etiam necessitatem credendi, quæ omnes sine exceptione Christianos adstringat, & quæ non omnes generatim. postremò esse necessitatem aliam actionis, aliam approbationis.

Responsio Regis.

Obseruationis huius doctrinam, quæ varias necessitatis species doctè, accuratè, subtiliter & admodum copiosè explicat, adeo non improbat Ser. Rex, vt contra existimet, his distinctionibus sublatis multiplicem confusionem in rebus religionis exorituram. Nam quid periculosius fingi potest, quàm si aut absolutè necessaria credantur necessaria sub conditione, aut contra? nec minus vtilis, vt in domo Dei omnia recte atque ordine gerantur, distinctio est, inter alias necessitatis species, quæ hic explicatur. Ne in exemplis quidem appositis, quicquam Regi obseruatum, quod admodum improbaret. Verissime autem scriptum esse in explicatione τῶν ἁπλῶς ἀναγκαίων Rex arbitratur, rerum absolute

lute necessariarum ad salutem, non magnum esse numerum. Quare existimat eius Maiestas, nullam ad ineundam concordiam breuiorem viam fore, quàm si diligenter separentur necessaria à non necessarijs. & vt de necessarijs conueniat omnis opera insumatur: in non necessarijs, libertati Christianæ locus detur. Simpliciter necessaria Rex appellat, quæ vel expressè verbum Dei præcipit credenda faciendáue: vel ex verbo Dei necessariâ consequentiâ vetus Ecclesia elicuit. At quæ ex institutione hominum præter verbum Dei, quamuis pie & prudenter, pro tempore in vsum Ecclesiæ sunt recepta, mutari, molliri, antiquari posse existimat; & quod Pius II. de cælibatu clericorum dicebat, *bono olim iure sancitum, meliore nunc iri antiquatum*, id in genere de plerisque obseruationibus Ecclesiasticis, extra verbum Dei introductis, posse vsurpari Rex credit. Si ad decidendas hodiernas controuersias hæc distinctio adhiberetur: & ius diuinum à positiuo candide separaretur, non videtur de ijs quæ sunt absolute necessaria, inter pios & moderatos viros longa aut acris contentio futura. nam & pauca illa sunt, vt modò dicebamus;

& fere ex æquo omnibus probantur, qui ſe Chriſtianos dici poſtulant. Atque iſtam diſtinctionem Sereniſſ. Rex tanti putat eſſe momenti ad minuendas controuerſias, quæ hodie Eccleſiam Dei tantopere exercent; vt omnium pacis ſtudioſorum iudicet officium eſse, diligentiſſime hanc explicare, docere, vrgere. Nunc de exemplis nonnullis, quæ in hac obſeruatione proponuntur, quædam dicemus. Inter abſolutè neceſſaria, non quidem ſimpliciter, verùm ex inſtitutione diuina, ponitur baptiſmus infantium, *quem nos*, inquis, *ad hanc ſpeciem neceſſitatis referimus*: deinde ſubijcitur locus B. Auguſtini, quo negatur præciſè, poſſe infantes non baptizatos ſeruari. Hic primùm Rex profitetur, neceſſitatem baptiſmi ex inſtitutione diuina non minus aut ſibi, aut Eccleſiæ Anglicanæ probari, quàm vobis. Non aſtringit quidem Eccleſia Anglicana gratiam Dei mediis, quod ne per doctrinam quidem Scholaſticorum aliquot è melioribus licet: quia tamen hanc Deus rationem ordinariam ad peccatorum remiſſionem impetrandam, in Eccleſia ſua inſtituit, & eos qui renati non fuerint ex aqua & Spiritu, intrare poſſe regnum

Iohan. 3. 5.

num cælorum Christus ipse negat: sedulo hic prouisum est legibus Ecclesiasticis, vt quouis tempore & loco baptizandi infantes suos parentibus esset facultas. Quod igitur de nascente olim Ecclesia dixit Tertullianus, baptizare Episcopum, presbyterum, diaconum: postremò etiam laicis ius esse, in extremæ videlicet necessitatis casu; hoc ipsum in Ecclesia Anglicana, quod ad Episcopos presbyteros & diaconos hodieque seruatur, sine vlla vel loci, vel temporis rigida & penitus inuiolabili obseruatione: laicorum vero baptismum, aut feminarum, vt fieri legibus suis vetat; sic factum ex legitima formula quodammodo non improbat, baptismum esse pronuntians, etsi non legitime administratum. Serenissimus vero Rex, tanti hoc sacramentum facit, vt quosdam in Scotia ministros, quum nescio quas nouæ disciplinæ ordinationes prætexerent, quominus moribundos infantes rogati à parentibus baptizarent, metu supplicii iniecto ad officium compulerit, minatus extrema nisi parerent. Itaque verba Augustini, quæ non baptizatos vita ęterna priuant pręcise, si de via ordinaria intelligantur, quam solam Christus nos docuit;

cuit; nihil Rex habet, quod illi ſententiæ opponat: ſin autem negatur ſimpliciter, poſſe Deum Opt. Max. τοὺς ἀφωτίστους ſeruare; diritatem huius ſententiæ & Rex & Eccleſia Anglicana abominantes, Auguſtinum durum & ἄστοργον infantum patrem fuiſſe pronuntiant. Omnino vtrumque extremum pari diligentia Rex fugiendum autumat: ne aut Dei manum abbreuiemus, & infinitæ bonitati ipſius iniuriam faciamus, ſi rigidam hanc ſententiam amplectamur; aut baptiſmum ponentes, cum nonnullis, inter ea quæ adſint vel abſint non multum intereſt, ſacramentum à Deo inſtitutum pro re leui ducere videamur. Magnus ſane vir fuit Auguſtinus, pietate & doctrina admirabilis: cuius tamen proprias opiniones, neque Rex pro dogmatis fidei admittit, neque vos admittitis. Nam verbi gratia, S. Euchariſtiam infantibus ad ſalutem eſſe neceſſariam, non minus quàm baptismum credidit poſt Innocentium primum Auguſtinus, & multis ſuorum ſcriptorum locis pronuntiauit. vos non creditis, neque acceptam à vobis doctrinam Eccleſia Anglicana mutauit. Inter illa quæ neceſſitatem actionis certis perſonis imponunt,

coniugium

coniugium numeratur, *siquis sobolem tollere voluerit*, inquis. Rursus autem paullo post, vbi exponitur necessitas approbationis, recensetur electio vitæ in virginitate aut cælibatu degendæ. Quæ Rex quum legeret, non reprehendit ille quidem : sed potuisse tamen aliquid ad vtrumque exemplum commode adiici, iudicauit. Nam è priore exemplo videtur sequi, nullam esse aliam matrimonii caussam necessariam, pręter spem sobolis. atqui expressis verbis docemur à Paulo Apostolo, etiam illos teneri nuptias cogitare, quibus non contigerit continentiæ donum. εἰ
οὐκ ἐγκρατεύονται, ait, γαμησάτωσαν. Non est 1. *Cor.* 7. 9.
exigui momenti hæc adiectio. Remedii enim necessarii & regulę Apostolicæ contemptus, quibus quantisque flagitiis quotidie in Ecclesia Romana occasionem præbeat, ignorat nemo. Studium igitur viuendi in virginitate aut cælibatu, in continentibus mirum in modum sibi probari Rex profitetur: & quum singulari Dei beneficio, sacræ literæ familiarius sint eius Maiestati notæ, quàm vulgo soleant esse Principibus ; non fugit ipsum, quid Paulus de re tota pronuntiet, quę eiusmodi vitæ in vtroque Fœdere legantur exempla,

empla, quæ præmia τοῖς ἐγκρατευομένοις ſint propoſita. Sed quod Theologi apud vos paſſim docent, præſertim autem Iuris Canonici doctores; concubinatum, ſcortationem, & fœda alia, ἅπερ ἄρρητα ἀμείνω, tolerabiliora eſſe in miniſtris Eccleſiæ, quàm legitimas nuptias, & τὴν ἐν πᾶσιν ἀμίαντον κοίτην: id verò Rex facinus eſſe iudicat planè deteſtabile, Dei atque hominum odio digniſſimum. Opponit Rex omnibus omnium ſophiſtarum cauillis, atque adeo omni humanæ auctoritati, Spiritus Sancti oraculum, per Apoſtoli os pronuntiatum, κρεῖσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. Quemadmodum autem magno belli duci antiquior cura eſſe debet, ne damnum aut cladem ipſe accipiat, quàm vt hoſti inferat: ſic in electione vitæ aut coniugatæ, aut cælibis, pijs hominibus ante omnia cauendum eſſe Rex affirmat, ne ius diuinum migrent: tum autem, ſi cui eſt facultas, vtatur ſane bono naturæ. Scimus vſu tritam eſſe calumniam, non eſſe Eccleſiam Anglicanam legitimam Eccleſiam, quia eiuſmodi votorum vſus hic nullus. Quid tum verò ſi non fiat votum, quum res ipſa non ignoretur? Sunt enim multi inter Epiſcopos, & alios Eccleſiæ Paſtores, qui ſine

oſtentatione voti nuptijs abſtineant, & ſine vlla fabula, ſine vllo ſiniſtro rumore, caſte ſanctéque vitam exigant. Ipſa quoq; monachorum cœnobia Rex optimus & pietatis ſtudioſiſsimus ſoluturus omnino non fuit, (certe non omnia) vt ſępe affirmantem audiui, ſi inueniſſet integra, & primę inſtitutionis legem ſeruantia. Optaret verò Ser. Rex etiam atque etiam, vt Patribus Tridentinis, qui ne precib⁹ quidem ſummorum Regum & Principum adduci potuerunt, quò publicæ honeſtati hac in parte conſulerent, veniſſet in mentem, à quo principio hodierna doctrina ſit profecta. Nam quum initio cælibatus inter vtilia inſtituta poneretur & conſilia, poſtea ſunt adiecta vota, poſtremò ad hanc abſolutam neceſſitatem eſt peruentum, quæ hodie apud vos obtinet, lege Dei valere iuſſa, & pedibus mortalium indigniſsimè conculcata. Quod in fine obſeruationis huius additur, male illos affirmare, fidem ſe & diſciplinam eandem cum veteri Catholica retinere, qui alia eorum probent, alia improbent, quæ priſca Eccleſia ad ſalutem credidit neceſſaria, etſi ſub diuerſa ſpecie neceſſitatis: id quò ſpectet, ſatis Rex intelligit. Reſpondet igitur:

 nolle

nolle ſe quidem Eccleſiam ſuam, vt ſpeculum ſine macula, & quaſi perfectè pulchram ſine ruga, ſine næuo prædicare: hunc enim Phariſaiſmum ſe ſuóſque alijs lubenter relinquere: illud tamen certò, clarè & liquidò ſibi conſtare, ſi notæ οὐσιώδεις quærantur, & vere neceſſaria ad ſalutem ſpectentur, aut etiam ad decorum Eccleſiæ, nullam in Orbe terrarum (Deo vni ſit laus & gloria) inuentum iri, quæ propius ad fidem, aut ſpeciem antiquæ Catholicæ accedat. Nullam excipere ſe, ne Romanam quidem: quæ nouis inuentis, cum ad augendam ſuperſtitionem, tum ad ſtabiliendam dominationem ſuam, & Imperium in Reges & Principes, & populos terræ vniuerſos excogitatis, fidem & diſciplinam veteris Catholicæ, variè interpolauit, variè mutauit, & à primitiuæ Eccleſiæ puritate atque ſimplicitate in multis quàm longiſsimè receſsit.

IIII. Observatio.

QVando quæritur de fide antiquæ Eccleſiæ, ſunt qui vno aut altero ſeculo, poſt iacta Eccleſiæ fundamenta, antiquitatem circumſcribant:

æquum

æquum verò esse, vt ad disceptandas hodiernas controuersias, id potissimum tempus sumatur, de quo inter contendentes constabit, non solum veram fuisse Ecclesiam, temporis illius Ecclesiam; sed etiam tunc maxime floruisse, & splendorem illum obtinuisse, quæ ipsi tot Prophetarum oracula erant pollicita. Id autem esse tempus, quo prima quatuor Concilia Oecumenica includuntur, à Constantino Imperatore ad Marcianum. Atque hoc vel propterea æquissimum esse, quia primorum seculorum paucissima extant monumenta; illius verò temporis, quo præcipuè Ecclesia florebat, longe plurima: vt facilè ex eius ætatis Patribus & eorum scriptis, fides ac disciplina veteris Catholicæ possit agnosci.

RESPONSIO REGIS.

HOc postulatum parum illis æquum videbitur, qui vniuersam Ecclesiæ primitiuæ historiam, Actuum Apostolicorum, diuino illo quidem, sed tamen vnico libello, volunt contineri. Ab horum sententia longe abest æquissimus prudentissimúsque Rex: qui in Epistola monitoria sua, quanti faceret Patres, etiam quarti aut quinti seculi, ingenuè declarauit. Nec dubitat Rex cum Augu-

stino

ſtino pronuntiare, quod probatum fuerit Eccleſiam à prima ſua origine, ad illa vſque tempora ſeruaſſe, id tanquam impium velle reijcere, inſolentiſsimæ eſſe inſaniæ. Tres enim recti notas Vincentij Lirinenſis, a principio, vbique & ſemper, dudum amplecti ſe, vere nec ſimulate eius Maieſtas eſt profeſſa. Rex igitur & Eccleſia Anglicana, quatuor prima Concilia Oecumenica quum admittant, eo ipſo ſatis declarant, veræ ac legitimæ Eccleſiæ tempus non includere ſe vno aut altero demum ſeculo; verum multo longius producere, & Marciani Imperatoris, ſub quo Chalcedonenſe concilium eſt celebratum, tempus complecti. Sed quod in hac obſeruatione pluris videntur æſtimari tempora poſt Conſtantinum, quàm anteriora: id verò Sereniſſ. Rex valdè miratur, & omnino haut probat. Fatetur Rex quarti ſeculi Eccleſiam gloria, ſplendore, opibus ac doctorum virorum copia, magis quàm priora floruiſſe: at rectitudine fidei, quam ὀρθοδοξίαν dicunt, & incorruptæ diſciplinæ ſinceritate, aut parem, aut etiam ſuperiorem priorum ſeculorum Eccleſiam fuiſſe, dubitare poſſe putat Rex mortalium neminem. Leguntur paſſim apud

pios Patres quarti ſeculi, Baſilium Nazianzenum, Hieronymum, Chryſoſtomum, Auguſtinum, alios, grauiſſimæ querelæ de vitijs Eccleſiarum ſuarum, & varijs deprauationibus: neque poteſt ambigi, quò longius ab origine prima recedebatur, eò etiam longius à primæua puritate & ſimplicitate eſſe receſſum. Quare ſi de verrenda & mundanda domo Dei ſerio cogitatur, cur ad Apoſtolica tempora, aut Apoſtolicis proxima non potiſſimum reſpiciatur? verum quidem eſt, partem multo maximam illius temporis in tenebris, ſitu & ſquallore, propter continuas perſecutiones, piis eſſe tranſactam: ſed videamus etiam atque etiam, ne in hac quoque re, melius ſit ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. *Eccl. 7.3.* Paupertas & calamitas bonæ mentis ſorores audiunt; diuitiæ & gloria non eandem famam obtinent. Quod ſi non adeo multi eorum temporum ſcriptores ad noſtram ætatem peruenerunt: at peruenerunt tamen nonnulli, quorum ratio habeatur digniſſimi. Vel vnicus certe Chriſti martyr ſanctiſſimus Cyprianus, primitiuæ Eccleſiæ πολιτείαν & diſciplinam totā melius nos docuerit, quàm multi alij, qui in quarto ſeculo vixerunt.

runt. Summa igitur regiæ responsionis ad hanc obseruationem est: facile passuram ipsius Maiestatem, vt è Patrum scriptis quarti aut etiam quinti seculi argumenta afferantur; ea tamen lege atque conditione, vt pro vere antiquis, & ad salutem necessariis illa sint admittenda, quæ non tunc primum fuerint nata, sed quæ ab origine prima nascentis Ecclesiæ obseruatione continuâ ad illos peruenisse constiterit.

V. Observatio.

Cum vnanimis Patrum consensus quæritur, sunt qui tunc de eo satis liquere contendant, quando res eadem totidem verbis apud omnes Patres reperitur. quorum sententia, quum sit palàm iniqua, æquius fuerit ad consensum Patrum cognoscendum, duas hasce regulas adhiberi; Prior est, vt tunc existimetur satis probatus esse consensus Patrum, quando eminentissimi quique singularum nationum, in rei alicuius affirmatione consenserint, neque illis sese quisquam opposuerit, qui quidem orthodoxus censeretur. Sic B. Augustinus contra Donatistas, postquam è prioribus scriptoribus insigniores vndecim laudasset; Patres Concilij Ephesini, postquam contra

tra Nestorium decem protulissent, de vnanimi consensu Ecclesiæ prioris fidem se abundè fecisse crediderunt. Posterior regula hæc est: Quando Patres non vt Doctores loquuntur, neque dicunt hoc aut illud sic esse credendum, aut sic faciendum: sed tanquam testes eorum quæ suis temporibus Ecclesia vniuersalis credebat, aut faciebat, dicunt hanc esse fidem aut praxin Ecclesiæ Catholicæ per totum orbem terrarum: tunc eum honorem illis habendum esse, vt ad vnanimem consensum Ecclesiæ, eiusmodi affirmatio satis credatur valere.

Regis Responsio

Est quidem æquissima postulatio, vt de communi consensu partium hodie contendentium, ratio ineatur vtiliter vtendi veterum Patrum auctoritate. Nam primitiuæ Ecclesiæ testimonio & pondere sublato, controuersias hodiernas finem numquam, τὸ κατ' ἀνθρώπους accepturas, neque vlla disputatione fore terminandas, vltro Sereniss. Rex agnoscit. Vt igitur conueniat inter vtrosque, quid & quantum Patribus sit tribuendum, & quatenus eorum auctoritati sit deferendum, non fuerit inutile certas regulas de mutuo parti-

um consensu componi, quæ modum rei prę-
scribant. Inter alios plures ei proposito vti-
les ac necessarios canones, etiam duobus his-
ce locum posse concedi, Rex autumat. Sed
quoniam hodie non de ceremoniis contro-
uertitur, aut aliis mediocris momenti rebus;
verùm de fidei articulis aliquot, & de dog-
matis ad salutem pertinentibus, multo solli-
citius dandam esse operam Rex iudicat, vt
ante omnia de hac regula inter omnes con-
ueniat: Dogmata fidei, & quicquid ad salu-
tem necessarium meretur credi, è sola Scrip-
tura sacra peti debere: neque à quorumuis
mortalium auctoritate pendere: sed è verbo
Dei duntaxat, quo suam ipse nobis volunta-
tem per Spiritum Sanctum declarauit. Patri-
bus enim & Ecclesiæ veteri, fidei articulos
eliciendi è Sacra Scriptura, & explicandi ius
fuisse: nouos articulos comminiscendi nul-
lum ius fuisse. Isto posito fundamento, & τῇ
θεοπνεύστῳ paginæ sua Maiestas manebit sarta
tecta, & pijs Patribus quæ debetur reueren-
tia præstabitur. Hoc voluisse omnes veteris
Ecclesiæ Doctores, facile potest ex eorum
scriptis demonstrari. Nam quid in eorum li-
bris occurrit frequentius, quàm hæc ver-

ba?

ba? ὅτι δεῖ διδάσκειν ἐκ τῶν γραφῶν: quæ docentur in Ecclesia Dei, è verbo Dei peti debent. aut hæc, ἡ θεόπνευστος ἡμῖν διαιτησάτω γραφή, iudicium de controuersiis in causa religionis penes Scripturam esto. Aut cui iam nota non sunt verba aurea Basilij Magni, in libello De fide? φανερὰ ἔκπτωσις πίστεως καὶ ὑπερηφανίας κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμένων. τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούει. Et ad propositas quidem obseruationes hæc dicta sunto.

Sequuntur iam quatuor ἐνστάσεις. Accedens enim tua illustris dignitas ad hypothesin, vt euincat non credere Sereniss. Regem, quæ olim Catholica Ecclesia credidit, quatuor id argumentis instituit demonstrare, ex ijs rebus petitis, quæ ad exteriorem Dei cultum pertinent, siue liturgiam, & praxin quotidianam. Cur autem has potissimum ἐνστάσεις afferat, hanc rationem postea reddit; quia si de his esset conuentum, de cæteris futura sit facilis cōuentio. Optaret equidem Regia Maiestas, Illustrissime Cardinalis, posset hoc sperari: sed recordanti ipsi & animo reputanti, quid illud sit quod hodie à vestris

ſcriptoribus pręcipua cura & acriore contentione vrgeatur, non magna illi concordiæ ſpes apparet, ne tum quidem, ſi de iſtis quatuor capitibus à te propoſitis fuerit conuentum. Non enim iam de iſtis, aut omnino de vllo religionis Chriſtianæ capite, acrius diſputatur, quàm de Romani Pontificis imperio. Is vnus eſt hodie fidei articulus, à quo cæteri omnes pendent. Quid igitur bonæ ſpei reſtat, niſi in illius bonitate & miſericordia, cuius vnius eſt malis Eccleſiæ medicinam facere? In illo ſperemus, etiam contra ſpem. Αὐτὸς ποιήσει. Vt redeamus in lineam, quatuor ἐνστάσεις contra Liturgiam Eccleſię Anglicanę allatæ, ſunt iſtæ.

1. In ſacroſancta Euchariſtia realem Chriſti præſentiam non credit.
2. Doctrinam de ſacrificio Eccleſię Chriſtianæ reſpuit.
3. Non precatur pro mortuis.
4. Inuocationem Sanctorum qui in cœlis ſunt, damnat.

Ad hæc quatuor paucis reſpondet Rex.

Ad primam ἔνστασιν *de præsentia reali.*

SI in sacrosanctis religionis Christianæ mysterijs, nihil credere fideles existimandi sunt, nisi cuius rationes omnes habent perspectas, & modum tenent : næ multa Christiani reperientur non credere, quæ ipsi tamen firmissima se fide credere non dubitant. Christum Dominum nostrum Dei Patris filium esse, ante omnia secula à Patre generatum : eundem quum sit verus Deus, carnem humanam assumsisse in vtero B. Virginis; ex illa natum esse, virginitate matris illæsa : diuinam naturam humanæ in eandem hypostasin vniisse : hæc, inquam, & similia his plura, credere se omnes profitentur Christiani : à quibus tamen si modum quæras, quo ista sunt facta, aliud fidem esse Theologicam dicent, aliud humanam scientiam: piéque vsurpabunt Galeni, parum alioquin idonei pietatis magistri, verba eximia è libro xv. De vsu partium. τὸ ΟΠΩΣ ἐγένετο τοῦτο, ἐὰν ἐπιχειρήσῃς ζητεῖν, ἀναίσθητος φωραθήσῃ, καὶ τῆς σῆς ἀσθενείας, καὶ τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεως. Patres verò quoties nos dehortentur à quæstione τοῦ ὅ-που, & curiositate modi explicandi in diuinis mysterijs,

mysterijs, si aggrediar hic adnotare, longum fecero. Gregorij Nazianzeni verba sunt tibi nota in oratione priore, De Theologia: Ἀκούεις γέννησιν· τὸ ΟΠΩΣ μὴ περιεργάζου. ἀκούεις τὸ πνεῦμα τὸ προϊὸν ἐκ τοῦ Πατρός. τὸ ΟΠΩΣ μὴ πολυπραγμόνει. & alio loco idem: Θεοῦ γέννησις σιωπῇ τιμάσθω. μέγα σοι τὸ μαθεῖν ὅτι γεγέννηται· τὸ δ' ὍΠΩΣ, οὐδ' Ἀγγέλοις ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γέ σοι, συγχωρήσομεν. Erat Gregorio res cum Arrianis peruicacissimis hæreticis: quorum impiæ curiositati, non subtilitate disputandi conatur satisfacere: sed tanti arcani modum & rationem quæri vetans, silentium illis indicit. Hac pia moderatione si Rex & Ecclesia Anglicana in sacrosancto Eucharistiæ mysterio vtuntur, quæ, obsecro, inuidia est? Legimus in Euangelijs, Dominum nostrum cum hoc sacramentum instituebat, panem sumpsisse, & dixisse, *Hoc est corpus meum*: quomodo panis corpus suum esset, ne verbulo quidem vno explicuisse Christum legimus. Quod legit Ecclesia Anglicana, hoc pie credit: quod non legit, pari pietate non inquirit. Mysterium istud magnum esse, humano ingenio incomprehensibile, ac multo magis inenarrabile, fatetur & docet: de efficacia illius sen-

tit quam auguſtiſſime : ad ſacram menſam acceſſuros conſcientiæ omnes ſcrutari receſſus, & peccata confiteri, vtique apud Deum, ſed & ſi opus fuerit, apud presbyterum, iubet ; accedentes, vt ad omnem humilitatem & deuotionem ſe componant, ſedulo monet : genibus flexis communionem corporis Chriſti accipit : nec ſolum in communi conuentu panem myſticum fidelibus diuidit ; ſed etiam morientibus hoc viaticum, vt appellant Patres Concilii Niceni, & tota antiquitas, adminiſtrat : poſtremò, quum ab omni curioſitate velit Rex, ſuorum ingenia abſtinere ; quæcunque tamen pii Patres primorum ſeculorum, ad commendationem ineffabilis myſterii dixerunt, ea ipſe admittit : Patrum etiam verba, μεταβολὴν, μεταποίησιν, μεταστοιχείωσιν, & ſimilia, ex mente ipſorum ſi accipiantur & exponantur, non reiicit. Hæc Regis & Eccleſiæ Anglicanæ doctrina, ſi vobis non ſatisfacit : nempe illud reſtat, vt Tranſſubſtantiationis dogma, quò vobis placatis poſſit vti approbet. Iſtud vero non eſt rei veritatem pie credere : ſed importuna curioſitate modum decernere : quod Rex cum Eccleſia ſua nun-

quam est facturus, nunquam probaturus. Miratur verò Serenissimus Rex, quum fateatur tua illustris dignitas, non περιεργοτέρως quærere vos, vt credatur Transsubstantiatio, sed vt de præsentiæ veritate ne dubitetur: Ecclesiam Anglicanam, quæ toties id se credere publicis scriptis est testata, necdum vobis fecisse satis. Vt igitur certo cognoscas, quid in hac Ecclesia super illa re credatur, quid doceatur, describam hic reuerendissimi viri Domini Episcopi Eliensis locum integrum, è libro quem paucos ante menses aduersus Cardinalem Bellarminum edidit. Sic ille capite primo. *Quod Cardinalem non latet, nisi volentem & vltro, dixit Christus, hoc est corpus meum: non, Hoc modo hoc est corpus meum. Nobis autem vobiscum de obiecto conuenit, de modo lis omnis est. De Hoc est, fide firma tenemus, quod sit: de Hoc modo est (nempe transsubstantiato in corpus pane) de modo quo fiat, vt sit Per siue In, siue Cum, siue Sub, siue Trans nullum inibi verbum est. Et quia verbum nullum, merito à fide ablegamus procul: inter scita scholæ fortasse, inter fidei articulos non ponimus. Quod dixisse olim fertur Durandus, neutiquam nobis displicet, Verbum audimus, motum sentimus, modum nescimus, præsentiam credimus.*

dimus. Præsentiam, inquam, credimus, nec minus quam vos veram. De modo præsentiæ nihil temere definimus: addo nec anxiè inquirimus, non magis quàm in baptismo nostro, quomodo abluat nos sanguis Christi: non magis quàm in Christi incarnatione, quomodo naturæ diuinæ humana in eandem hypostasin vniatur. Inter mysteria ducimus (& quidem mysterium est Eucharistia ipsa) cuius quod reliquum est debet igne absumi, id est, vt eleganter in primis Patres, fide adorari, non ratione discuti. Hæc fides Regis, hæc fides Ecclesiæ Anglicanę. Quę vt breui compendio rem omnem complectar, in cœna Domini, realiter participem se fieri credit corporis & sanguinis Christi, vt Patres Græci dicunt, & quod Bellarminus ipse fatetur, spiritualiter. Per fidem enim Christum apprehendunt & manducant: credúntque nullum aliud manducationis genus ad salutem vtile esse posse. quod & omnes vestri semper fassi sunt.

Ad II. ἔνστασιν de sacrificio in Ecclesia Christiana.

VEteris Ecclesiæ Patres sacrificium in religione Chrstiana vnum agnouisse, quod in locum successisset omnium legis Mosaïcæ

ſacrificiorum, neque ignorat Rex, neque negat. Sed hoc ſacrificium nihil eſſe aliud contendit, niſi commemorationem eius, quod ſemel in cruce Chriſtus Patri ſuo obtulit. Quare B. Chryſoſtomus, quo frequentius nemo huius ſacrificii meminit, in nonum caput Epiſtolæ ad Hebræos, poſtquam θυσίαν nominaſſet, continuo ſubiungit, ſiue explicationis, ſiue etiam correctionis loco, μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν θυσίας. illa locutio μᾶλλον δὲ, quam vim habeat, ſcis ipſe omnium optime. Sępe autem Eccleſia Anglicana profeſſa eſt, de verbo nullam ſe litem moturam, ſi modò impetrari à vobis poſſet, vt priſtina fide in integrum reſtituta, quæ contra vſum veteris Eccleſiæ à vobis vſurpantur, tollerentur. Nam Euchariſtiæ celebrationem ſine communicantibus, & vniuerſam illam priuatarum miſſarum nundinationem, multis etiam veſtrorum Theologis damnatam, certum eſt à peruerſa doctrina de hoc ſacrificio originem habuiſſe. Quod autem ad extrahendas defunctorum animas è flammis Purgatorii ſacrificia miſſarum exiguntur, & quidem ſępe repetita; otioſorum hominum & ſimplicitate populorum ad quæſtum ſuum impie abutentium,

tentium, delirium esse, Rex non dubitat. Tollantur hi & similes his alij crassi fœdique abusus, qui apud vos obtinent: ab Ecclesia Anglicana, quæ in sua Liturgia expressam sacrificij mentionem habet, facile impetraueris, vt in veteris Ecclesiæ vsu acquiescat. Quamobrem Serenissimus Rex quum nuper ei essent narrata, quæ paullo antè in celeberrimo conuentu Dominicanorum docte fuerant à te disputata, de duplici sacrificio, expiationis nempe, & commemorationis, siue religionis; sibi quoque idem probari, multis audientibus pronuntiauit; & nunc etiam vt hoc ipsum tibi confirmarem eius Maiestas me iussit.

Ad III. ἔνστασιν de precibus pro mortuis.

COnsuetudinem esse vetustissimam, vt in publicis Ecclesiæ precibus commemoratio fiat defunctorum, & quies illis petatur à Deo, qui in pace Ecclesiæ sunt mortui; pauci hodie ignorant, nedum Serenissimum Regem hoc fugiat. Eum morem à charitatis vehementia esse profectum, non videtur ambigendum. Sed & fidem suam de fu-

tura resurrectione, vetus Ecclesia eo pacto approbauit. Hunc ritum Ecclesia Anglicana etsi non damnat in primis seculis, hodie tamen sibi non putat retinendum, idque propter caussas & plurimas & grauissimas. nonnullas de multis hic attingemus. Prima omnium est, quia sine vllo præcepto supremi in Ecclesia sua Legislatoris Christi, primo fuisse eum morem introductum, habet persuasissimum: neque hactenus contrarium huius à vestris Doctoribus potuit demonstrari. Quare etsi non tantum sibi sumit Rex, sicut in Monitoria sua dudum est protestatus, vt veteris Ecclesiæ vsu probatum institutum ausit condemnare: nihil tamen dubitat eius Maiestas, Ecclesiam suam nulla eius necessitate hodie teneri. Nam quicquid est, quod hac in parte veteres fideles fecerunt: id omne Rex ad illud caput vtilium vel licitorum refert, de quo in secunda obseruatione est dictum: ad ea certe quę absolutè necessaria sunt, nulla ratione persuadebitur, hunc ritum pertinere. Vnde enim illa necessitas? non ex lege Dei, qui hoc nunquam imperauit. Si ab eo fonte non est, nulla profectò est. Posuimus enim,

sola

ſola illa ad ſalutem neceſſaria exiſtimari debere, quæ aut expreſſè continentur in verbo diuino, aut neceſſaria conſecutione inde fuerint deducta. Quorum neutrum hic locum habet. Ea verò quæ vetus Eccleſia, ſine vlla neceſſitate aut credidit aut fecit, libera hodieque nobis eſſe debere, antea dictum eſt. Secunda ratio eſt, quòd licet fateatur Rex hanc conſuetudinem antiquiſſimos auctores habuiſſe; à principio tamen & temporibus Apoſtolicis, vnde omnis Eccleſiæ antiquitas repeti debet, ſic factum eſſe, nemo ad hanc diem potuit probare. Accedit quod preces, quæ olim fiebant, & modo & fine multum ab iis differebant, quæ fiunt hodie & docentur. Tertiam rationem adijcit Rex, quod vbi ſemel preces pro defunctis admiſſæ fuerunt in Eccleſiæ ritus, mox pudendorum errorum & plus quam anilium ſuperſtitionum caterua ingens agmine facto in Eccleſiam irrupit. Iudicent vero æſtimatores æqui, vtris potiùs Catholicorum appellatio ſit deneganda; Regine & ſubditis ipſius, qui rem nulla neceſſitate introductam, propter inſecutos errores deſinunt vſurpare, aut iam ſibi licitam putare: an veſtris hominibus, qui omnes ſuperi-

orum seculorum, quamuis fœdos & pernicio-
sos errores, sophisticis cauillis mira pertina-
cia defendere malunt, quàm corrigere.

Ad IV. ἔνστασιν de inuocatione Sanctorum.

DE Sanctorum inuocatione Ser. Rex dicit idem, quod de precibus pro defunctis. A tenui principio, quod nemo iam nescit, res postea magnum incrementum cepit: donec tandem eò ventum, vt superioribus seculis (atque vtinam nunc quoque multis in locis non idem fieret) populus Christianus plus fiduciæ & præsentis auxilij spem certiorem poneret in Sanctis, quàm in ipso (nefas dictu) Seruatore: qui ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, vt salutem hominibus, hostibus
Philipp. 2.7. suis pararet, ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, καὶ ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Et quum Dominus ipse, quæ est illius omnem superans admirationem bonitas & clementia, in Euangelio, suauissimæ dulcedinis verbis ad se miseros pec-
Matt. 11.28 catores vocet, *Venite ad me*, inquiens, *omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos:* extitere tamen peruerse ingeniosi doctores,

qui inuitationem adeo blandam inutilem conarentur reddere: & vnicum apud Deum Patrem humani generis Aduocatum, terribilem & ſemper immitem depingentes, miſeris hominibus perſuaderent, nullum ad Chriſtum ſine interceſſione plurium aduocatorum aditum patere. Fuerunt etiam qui palàm docerent, iuſtitiæ ſeueritatem Chriſtum ſibi reſeruaſſe, gratiam & miſericordiam beatiſſimæ Virgini reliquiſſe. Tum autem officia inter Sanctos & curationes ſolertia admirabili, ne dicam ſuperſtitione deteſtabili, ſunt diſtributæ. Et olim quidem ſuffragia illorum duntaxat expetebantur, vt ſua gratia apud Deum intercederent: poſtea verò etiam libris repletus eſt mundus, qui proprie pertinerent ad huius illiúſue Sancti cultum, & formulas docerent petendi ab eo neceſſaria. Igitur in locum Pſalmorum, quem libellum diuinum omnes olim Chriſtiani, viri fœminæ, ſenes iuuenes, diuites pauperes, docti indocti, perpetuò in ore & manibus habebant, ſucceſſerunt Horæ B. Virginis, & Legendæ, ſiue potius fabulæ vt plurimum, impiæ ac deliræ; (de veris Martyrum hiſtoriis non loquor) & ſimiles quiſqui-

liæ. Parum eſt quod excuſſus eſt de manibus fidelium tam diuinus, tam neceſſarius libellus: niſi eſſet repertus, qui ad honorem B. Virginis Pſalmos omnes transferret, omnia illi tribuens, quaſi inter Deum & hominem κτίστην & κτίσιν nihil intereſſet, quæ ſpiritu prophetico de vnico filio Dei fuerant prædicta. Sereniſſimus Rex glorioſiſſimam Virginem Matrem Dei, prædicat beatiſſimam; neque dubitat in ſupremum honoris gradum eſſe euectam, qui humanæ creaturæ à Deo creatore potuit tribui. Perplacet etiam illi quod Eccleſia Anglicana memoriam B. Virginis certis anni diebus concelebrat. Sed nullis technis ab eius Maieſtate hodierni Sophiſtæ expreſſerint, vt quod diximus B. Virginis pſalterium approbet, aut omnino ferat. Nam Cardinalem Bellarminum, qui nuper defendit, ne veſtris quidem hominibus, qui ſenſum pietatis non plane exuerint, probari, Sereniſſ. Rex autumat. Hiſce morbis intercutibus quum letaliter prope iam Eccleſia Romana laboret; demiratus eſt Rex, quod in tua, Illuſtriſsime Cardinalis, epiſtola legit, inuocationem Sanctorum quæ hodie à veſtris vſurpatur, primitiuæ Eccleſiæ tempori-

bus

bus fuisse in vsu. Breuiter igitur respondet: primis nascentis Ecclesiæ temporibus, alium præter vnum Deum Opt. Max. fuisse orari solitum, demonstrari omnino haut posse. Nullum eius rei præceptum extare in verbo Dei; nullum penitus exempli alicuius vestigium. Solus Deus adorabatur, solus orabatur per filium suum vnigenitum, Mediatorem inter Deum atque homines vnicum, solum, μονώτατον. postea morem esse introductum orandi ad memorias Martyrum: ac paullatim cepisse apostrophas fieri ad Sanctos, extra Dei cultum: optari etiam & vota fieri, non ad illos quidem primò, sed vt illi Deum orarent. Quod si hac fine exempla noua stetissent, ne Rex quidem illorum temporum consuetudinem vehementer reprehenderet: certe non ita damnaret, vt quod postea receptum est moribus. Beatos enim Martyres & alios Sanctos, cum Christo, capite vtriusque Ecclesiæ, triumphantis & militantis, nunc regnantes, veneratur ipsius Maiestas, eosque pro necessitatibus Ecclesiæ assidue orare non dubitat: precesque ipsorum non esse inutiles firmiter credit. At quo auctore & quasi sponsore credatur, oranti-

um preces ab ipsis audiri, ac propterea pro Diis penatibus & tutelaribus eos esse habendos, id vero nescire se ingenue fatetur. Quamobrem quæ deinceps post prima secula sunt secuta, mirifice Rex improbat. Per gradus enim ad ea peruentum est quæ modò dicebamus: & quæ Ecclesia Anglicana cum summa impietate esse coniuncta, non veretur affirmare. Quod si in Patribus quarti seculi exempla reperiuntur alicuius inuocationis, (& quidem reperiuntur, neque hoc Rex nescit) fuit hoc nempe deficientis antiquæ simplicitatis & mali iam gliscentis indicium; eiusmodi tamen mali, quod nullo pacto cum ijs sit conferendum, quæ hodie in Ecclesia Romana & fieri, & ferri, & doceri, atque defendi cernuntur. Postremò seculi illius morem inter vtilia aut licita si admiserunt pij Patres: at inter absolutè necessaria ad salutem, nunquam profectò posuerunt. Atqui de his, non de illis, propriè sermo fuerat institutus. Et de quatuor quidem obiectionibus aduersus Liturgiam Anglicanam propositis hactenus.

Putat verò Rex, consultò factum esse à te, vt ex omnibus, quæ in ipsius religione minus probabas,

probabas ea potissimum seligeres, quæ ad synaxes pertinent. Nam communio inter fideles, in publicis maxime pietatis exercitiis est posita: atque hoc est optatæ bonis vnionis vel præcipium coagulum. Quare si de hac saltem re inter Christianos hodie conueniret, nihil vetaret, quominus inuicem populi Europæ communicarent: facta interim Doctoribus S. Theologiæ facultate, vt dogmatum aliorum veritatem in scholis placide inquirerent. Quod quidem valde esset optandum: & hoc semel posito fundamento, bene de cætero, cum auxilio Dei, videri posset sperandum. Propterea Serenissimus Rex, tuum hac in parte iudicium apprime laudans, faciendum putauit, vt ipse etiam ex iis quæ in Liturgia vestra reprehendit, quædam hic adnotaret. Quod si propter illa quatuor, quæ ipse in Liturgia Anglicana desiderasti iusta satis caussa est, vt tibi quidem videbatur, cur qui illa vtuntur nec credantur nec dicantur Catholici: viderit tua illustris dignitas, quid de Romana Ecclesia Regem pronuntiare oporteat: in cuius Liturgia (nam alias partes religionis vestræ Rex nunc omittit) tam multa pij viri dudum obseruarunt,

verbo Dei & veteri fidei Catholicæ palàm repugnantia : quæ tamen defendere hodie, in hac luce veritatis, Romanus Pontifex mauult, quâm emendare. Et poterat quidem Rex nullo negotio, plurimos hiç commemorare Liturgiæ Romanæ grauissimos errores : sed placuit ipsius Maiestati quatuor duntaxat afferre, quæ tuis illis quatuor, de quibus diximus opponit. Primum esto, Linguæ ignotæ vsus, contra Pauli admonitionem & primitiuæ Ecclesiæ praxin : quæ nihil habuit antiquius in suis synaxibus, publica vtilitate, & audientium ædificatione. Itaque verti S. Scripturam in omnes linguas Patres curarunt, & vt notat Epiphanius ἑρμηνευτὰς habuerunt, qui si opus esset, linguam in linguam verterent ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν, inquit ille : hoc est, cum scripturæ populo legebantur. Sane vulgo fuisse intellecta quæ recitabantur, vel illud vnicum euicerit, quod in singulis fere Patrum Græcorum & Romanorum homiliis occurrit, *Vt audistis legi*, vel, *vt hodie lectum est*: quod hodie si vestri concionatores dicerent, ridicule facerent. Nam si quę leguntur è libris diuinis, nihil eorum miser populus intelligit: qui tamen multo magis hodie, quam olim

Lib. 3. extremo.

opus

opus haberet, ſaltem in Eccleſia verbum Dei cum recitatur intelligere. Veteres enim cogebant vnum quemque, vt libros ſacros domi aſſidue legeret: qui nunc ſub anathematis pœna vetantur attingi ſine venia : adeo vt inter libros prohibitos primum locum libri ſacri, & à Deo profecti, horrendum dictu, teneant. Non ignorat Rex, etiam inter vos reperiri Bibliorum verſiones in linguas vulgares. ſed docuerunt eius Maieſtatem Sacerdotes Angli, qui Duaci ſacram paginam in ſermonem Anglicum verterunt, ab inuitis vobis eſſe expreſſas illas verſiones, *importunitate hæreticorum*, vt loquuntur Duacenſes. Nam illis velle Dei verbum ſobrie & reuerenter legere, hæreſis eſt. Neque ignorat Rex, quum in Gallicum idioma Renatus Benedictus presbyter Biblia vertiſſet, quantum illi moleſtiarum eam ob cauſſam, Romani Pontifices exhibuerint : qui etiam ſemel, literis ad Epiſcopum Pariſienſem datis, id agere eum iuſſerunt, vt omnes Gallicæ librorum Sacrorum verſiones, de manibus populi tollerentur. quod & factum procul dubio fuiſſet, ſi nulli in Gallijs Proteſtantes extitiſſent. Nuper etiam legebat Sereniſſimus Rex in libro

Angli cuiusdam presbyteri Pontificij, preces incognita lingua conceptas, nescio quid maioris efficaciæ habere, quàm si intelligerentur. quod insulsissimum delirium ab ethnicis primò excogitatum, hodie non est illius presbyteri proprium. Sic olim Valentiniani hæretici Hebraicis verbis vulgo ignotis in suis mystagogijs vtebantur, vt plebi imperitæ admirationem & stuporem excitarent, atque vt ait Eusebius in quarta Historia, πρὸς τὸ μᾶλλον καταπλήξαι τοὺς τελουμένους. Secundus error esto, sacrę Eucharistiæ mutilatio contra institutionem Christi, exemplum Pauli, & praxin continuam Ecclesiæ in publica synaxi, per annos minimum mille, fatente etiam Cassandro, viro eruditissimo. Tertio loco sunto Missæ sine communicantibus, item priuatæ atque angulares. Iam ante dictum, originem hæc habuisse è peruersa doctrina de sacrificio in Ecclesia Christiana. Restituantur vetus fides, vetus praxis. Quarto loco profert Rex, imaginum hodiernum vsum, cultum atque adorationem. Fatentur abusum etiam Patres Tridentini: & Catechismus Romanus quædam vtiliter monet. Quid refert? manet error, probatur, defenditur, & gliscit in dies.

Omittit

Omittit Rex adorationem Sanctorum atque inuocationem. Vt fit hodie, excuſari res non poteſt, non debet. corrigantur, non autem excuſentur, quæ palàm cum lege Dei & vſu primitiuæ Eccleſiæ pugnant. Omittit reliquiarum adorationem religioſam, quæ & docetur hodie & exhibetur, vt res neceſſaria; aut plurimum certè ad ſalutem conducens. Accedit rei abſurditas intolerabilis: vt cum falſæ reliquiæ pro veris obtruduntur; aut palàm ridiculæ: vt cum lachrimæ Chriſti oſtenduntur, aut lac B. Virginis, & id genus alia. Omittit licentiam concionantium, extra dei verbum aberrantium, quibus lex poni debuerat, ne vllam populo doctrinam proponerent, velut ad ſalutem neceſſariam, quæ ex oraculis diuinis non ſit hauſta, & primæuæ antiquitatis fidei conſentiens. Ea namque eſt illa ὑγιαίνουσα διδασκαλία, quam tot locis Apoſtolus commendat. Hac lege ſemel ſancita, ruent ſponte ſua, quę hodie in Eccleſia Romana fiunt permulta : ruet doctrina de indulgentijs : ruet putidum illud commentum de pœna intenſiua in Purgatorio : vbi multa annorum millia in vna minuta comprehendi docentur, vi pœnę iſtius in-

tensiuæ: ruent illæ in precibus ad Deum inanes battologiæ, quas sibi non placere, Christus ipse nos docet: neque amplius credetur magnum esse meritum, si quis Rosarium suum, aut alias preces vel psalmos, ignota sibi lingua decies, vicies, quinquagies, centies repetat. Istis incommodis, & similibus alijs si esset à vobis prospectum, cur ab Ecclesiæ vestrę synaxibus Dei timentes viri, putarent sibi abstinendum, nulla fortasse ampliùs satis iusta caussa restaret. Ne illud quidem prætermittendum sibi Rex putauit, quod sub finem tuæ epistolæ habetur. Scribis enim, de Romano Pontifice nolle te verba facere: quum vel mediocriter in historia Ecclesiastica versatis compertum sit, primorum seculorum Patres, Concilia & Imperatores Christianos, primas illi semper detulisse, & præcellentis dignitatis prærogatiuam, in omnibus negotijs, ad religionem aut Ecclesiam spectantibus: atque hoc solum exigere Ecclesiam vestram pro articulo fidei credendum ab ijs, qui communioni suæ se adiungunt. Ad hæc respondens Rex, fidem tuam appellat, Illustrissime Cardinalis, petitque à te, vt animo reputes facta Romanorum Pontificum

ab

ab annis fere ſeptingentis. Non vult eius Maieſtas Camarinam illam nunc mouere ; ſcire tamen te cupit, planè ſibi fide certa notum atque exploratum eſſe, hodiernos Pontifices eius Sedis vſque adeò primorum Paparum eſſe diſſimiles, fidei integritate, propoſito vitæ, & totius adminiſtrationis forma ac ſcopo ; vt longè iniquiſſimum putet, rebus ſic ſtantibus à prioribus ſeculis ad præſens tempus trahere argumenta. Reddatur Eccleſiæ ſua priſtina forma, & tot noua iura olim inaudita penitus tollantur. Denique rebus ipſis probet Romanus Pontifex, non ſuam ſe, verùm Dei immortalis gloriam quærere, & populorum pacem, concordiam ac ſalutem ſibi eſſe curæ : tum Sereniſſimus Rex, quod in Monitoria ſua dudum eſt proteſtatus, ſine cunctatione primas illi deferet, ipſumque πάσης τῆς ἐκκλησίας πρόεδρον, cum Gregorio Nazianzeno, dicet non inuitus. Nunc de illa Sede quid Eccleſia Dei ſtatuere debeat, imprmis autem Reges ac Principes, vel teipſum Sereniſſimus Rex fert iudicem. Non enim ignoras, quàm multi quotidie & Romà, & ex omnibus iam Europæ angulis ſubinde libri prodeant, ad tem-

poralem Papæ potestatem, siue potius omnipotentiam, & in Reges, Principes, ac populos Orbis terrarum vniuersos δεσποτικὴν μοναρχίαν stabiliendam. Non ignoras, Cardinalem Bellarminum super illo argumento ea nuper scribere, & statim à morte Henrici Magni publicare esse ausum, quæ omnes boni etiam è vestris sunt detestati. Boni, inquam, & pij sunt vbique locorum detestati: at complices eiusdem conspirationis, ceu profectum oraculum ex ore Pontificis, qui errare non potest, tota voluntate suscipiunt, & pro virili sua multi defendere conantur. Itaque Iesuitæ Ingolstadienses, in recente libro, quem aduersus Iohannem Gordonium Decanum Salisburiensem, virum nobilissimum & doctissimum ediderunt, ex illo Bellarmini scripto non secus argumenta ducunt, quàm si ea esset omnium Catholicorum constans & consentiens opinio. At cogitet quæso tua illustris dignitas, quid simile primæua Ecclesia viderit, quò tendat hic vesanus furor: diligentérque apud se expendat, in quantum ruinæ vltimæ periculum Ecclesiam Christi conijciant, quicunque ea, quæ hodie fieri docerique videmus, probant

aut ferunt. Nam vt hoc ſolum dicam, de reconciliatione diſſidentium Eccleſiæ membrorum, quandiu apud veſtros ea manebit rerum facies, & factæ diuiſioni eſſe præbita occaſio negabitur, vel cogitare merus fuerit ſtupor, mera ſtultitia. Vltimum illud erat in tuis: paratum eſſe te, perſpicuè demonſtrare, quàm bene in articulis hodie controuerſis, Sedibus Patriarchalibus quæ adhuc ſuperſunt, cum Romana Eccleſia conueniat. Verum eo labore poſſe te ſuperſedere Sereniſſimus Rex autumat. Scit Rex, ſciunt alij omnes, harum rerum paullo ſaltem curioſiores, non ſolius Occidentis, ſed etiam Orientis, Septentrionis ac Meridiei Eccleſias, ab aurea ſimplicitate primorum ſeculorum longè diſceſſiſſe, ac longius etiam fortaſſe multo quàm par erat: niſi quod prædictam in diuinis oraculis defectionem à priore fide, euenire fuit omnino neceſſe. Scit etiam apud illos populos, ritibus ritus ſubinde eſſe accumulatos, & hominibus ſuperſtitioſis nimium vbique ab annis mille & amplius licuiſſe. At enim cum de reformanda Eccleſia Dei agitur, non hoc, opinor, quæritur, quid hodie Orientalis Eccleſia, aut Moſchouitica, vel

aliæ credant faciántue: sed id potius quæritur, quid ab initio docuerint Apostoli, quid eorum temporibus, & proximè secutis Ecclesia vniuersalis vsurparit. Illud est illud exemplar, quod omni amota exceptione, sequi velle se Rex ingenuè atque ex animo profitetur. Quanquam ne istud quidem rerum Ecclesiasticarum periti cuiquam concesserint: doctrinam Ecclesiæ Romanæ per omnia hodie congruere cum doctrina, quæ in Ecclesijs aliorum Patriarcharum iam obtinet. Ne de cultu statuarum hodierno, igne purgatorio vestro, præcisa cælibatus obseruatione, aut Romani Pontificis infinita potestate, etiam supra Concilia, similibúsue alijs articulis quicquam hic dicam: certum est, in ipsa S. Eucharistiæ mystagogia multum diuersos esse Græcos à vobis Romanis: adeo vt non dubitarit Marcus Ephesi Archiepiscopus de Missa Romana loquens affirmare, ipsam in maximi momenti rebus, cum verbo Dei, & antiquis Liturgijs pugnare. πρόδηλον (ait) φέρει τὴν ἐναντίωσιν καὶ πρὸς τὰς παραδεδομένας ἐκθέσεις, καὶ ἐξηγήσεις, καὶ πρὸς τὰ δεσποτικὰ ῥήματα καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ἐκείνων φωνάς. eos autem qui ritus Romanos hac in parte defendunt, idem

Marcus

Marcus pronunciat ἐλεεῖσθαι δικαίους τῆς διπλῆς ἀγνοίας, καὶ τῆς εἰς βάθος πωρώσεως. Sed hæc impræſentiarum ſatis. Habes, Illuſtriſſime Cardinalis, expoſitas cauſſas, cur Sereniſſimus Magnæ Britanniæ Rex etiam poſt epiſtolam tuam lectam, Catholicum ſe eſſe, & Eccleſiam ſuam Catholicam, miſericordia Dei fretus, credere, & certò affirmare non vereatur. Qui ſi infinito quodam deſiderio adiuuandæ publicæ concordiæ non flagraret, aut te eſſe alienum ab eo propoſito iudicaret, huius reſponſionis labore profectò ſuperſediſſet. quum præſertim eius Maieſtas quotidiana veſtrorum hominum facta ſcriptáque ad animum reuocans, propè iam habeat ratum & fixum, ſicut ante dicebamus, nullam per illos iam ſupereſſe amplius ineundæ concordiæ neque ſpem, neque rationem. Tueri namque omnia eſt illis propoſitum, non proficere in melius, & ſeria rerum deprauatarum emendatione, piorum animos ſibi conciliare. Quo in propoſito quandiu veſtri pergent, neque vllum antiquitati aut veritati locum dabunt, ſemel profitetur Sereniſſimus Rex, nihil ſe illos morari, neque vllam ſibi communionem cum Eccleſia Romana,

mana, vnquam futuram. Quod superest Dominum Iesum veneratur ipsius Maiestas, vt quas in te largiter contulit animi dotes excellentes, ad sui nominis gloriam, & vtilitatem Ecclesiæ velit semper dirigere.

Vale, Illustrissime Domine. Londini. V. Eidus Nouembr. MDCXII.

Μόνῳ Θεῷ δόξα καὶ χάρις.

